

BİRİNCİ BÖLÜM

TURİZM, MİLLİ PARKLAR VE SAVAŞ TURİZMİ

I. TURİZM

A) TURİZM VE TURİZMLE İLGİLİ KAVRAMLAR

Gelir getirici önemli hizmet sektörlerinden biri konumunda olan Türkiye turizm sektörü, ülkemizde geç keşfedilmiş bir ekonomik faaliyet alanıdır. Yüksek gelir potansiyeli ile sanayi sektörü ile boy ölçüşür duruma gelmiştir¹. Turizm sektörünü daha iyi anlayabilmek ve değerlendirebilmek adına bazı kavramlar üzerinde durulmalıdır.

Turizm, coğrafyanın konusu olmanın yanı sıra başlı başına bir bilim dalıdır. Bundan hareketle turizm bilimi; iktisat, işletme, maliye, politika, hukuk, mimarlık, çevre bilimi, sosyoloji, demografi, psikoloji ve benzeri birçok bilim dalından yararlanarak insanın yaşadığı yer dışındaki geçici konaklama ve seyahatlerinden doğan tüm olay ve ilişkileri bilimsel yöntemlerle ele alan ve inceleyen bir sosyal bilim dalıdır².

Turizm biliminin başlıca uğraş alanları arasında turizm olayını tanımlamak, turizmle ilgili kavramlara açıklık kazandırmak gelmektedir³. Bu kavramlar gerek turizmciler gerekse coğrafyacılar tarafından farklı şekillerde tanımlanmaktadır.

Bunlar;

- Tur,
- Turist,
- Turistik,
- Turistik yer,
- Turizmdir.

1. Tur

Fransızca bir terim olup tour kavramından gelmektedir. Kavramın en kısa anlamı, dönüp dolaşıp, aynı yere gelmek demektir. Ya da stres atmak, yani gerginlikten

¹ Hayati DOĞANAY, Türkiye Turizm Coğrafyası, Çizgi Kitabevi, Konya, 2001,s.9.

² İsmet S.BARUTÇUGİL, Turizm İşletmeciliği, Uludağ Üniversitesi Basım evi, Bursa,1992, s.4-5.

³ BARUTÇUGİL, s.4-5.

kurtulmak, temiz hava almak, ruhsal açıdan dinlenmek gibi amaçlarla yapılan kısa gezintilerdir⁴. Dairesel dönüş, geziye çıkma, görülmemiş yerleri görme olarak da tanımlanmaktadır⁵.

Latince kökenli olup, dönme, dolaşma anlamına gelmektedir⁶.

Turizmcilerde, coğrafyacılar benzer bir tanımla, dairesel bir hareketi, bazı şehir, yöre ve ülkelerin ziyaretini, iş ve eğlence amacıyla yapılan yer değiştirme hareketi veya hareket edilen yere dönmek şartıyla yapılan kısa veya uzun süreli seyahatler olarak tanımlanmaktadır⁷.

Başka bir ifade ile dolaşmayı ve başlangıç yerine geri dönüşü ifade etmektedir⁸.

2. Turist

Coğrafyacılar göre turist; turizme katılan bireyler⁹ olarak tanımlanırken, tur etmiş kişi¹⁰ olarak da tanımlanmaktadır.

Yine turist, dinlenmek, eğlenmek, yeni yerler ve toplumlar görüp tanımak, bilgi ve görgüsünü geliştirmek gibi amaçlarla geziye (seyahate) çıkan bireylerdir. Fakat bu amaçlarla seyahate çıkan her birey de turist sayılmaz. Çünkü gidilen yerde en az bir gün ve daha fazla kalmayan, yani en az bir geceleme yapmayan kişiler, turist değildir. Bunlara, ziyaretçi denir. Gidilen yer veya yerlerde, altı aydan fazla kalanlarda turist sayılmazlar. Yurt dışında çalışan işçiler, bir ülkeyi temsil eden konsolosluk ve büyükelçilik çalışanları, öğrenciler bu grupta yer almaktadır¹¹.

Turist kavramı iki grupta incelenmektedir;

1.Yerli Turist: Bir ülke vatandaşlarının, kendi ülkeleri içinde; dinlenmek, eğlenmek, gibi amaçlarla milli sınırlar dahilinde seyahate-geziye çıkmalarıdır.

2.Yabancı Turist: Yabancı ülkelere herhangi bir ülkeye giden turistlerdir¹².

⁴ DOĞANAY, s.9.

⁵ Sait EVLİYAĞLU, Türkiye Turizm Coğrafyası Ve Türkiye Coğrafyasının Ana Hatları, Ankara, 1996, s.2.

⁶ Aydoğan KÖKSAL, Türkiye Turizm Coğrafyası, Gazi Büro Kitabevi, Ankara, 1994, s.2.

⁷ Ömer AKAT, Turizm İşletmeciliği, Ekin Kitap Evi, Bursa, 2000, s.2-3.

⁸ Orhan Mesut SEZGİN, Genel Turizm, Tutubay Yayınları, Ankara, s.3.

⁹ KÖKSAL, s.2.

¹⁰ EVLİYAĞLU, s.2.

¹¹ DOĞANAY, s.10-12.

¹² DOĞANAY, s.10-12.

Turizmciler ise turist kavramını şu şekillerde tanımlamışlardır.

Sürekli oturmak, gelir elde etmekten farklı bir amaç ile yabancı bir ülkeye veya bölgeye giden ve geçici süre kalacağı bu yerde daha önce kazandığı parayı harcayan kimsedir¹³.

Devamlı olarak yaşadığı, ikamet ettiği, oturduğu yer dışına geçici olarak zevki için çıkan ve tüketici olarak belirli bir süre seyahat edip kalan ve yeniden ikamet yerine dönen kimselerdir¹⁴.

Belirli bir süre için seyahat eden, ziyaret ettiği yerde yirmi dört saatten fazla kalan veya ülkenin bir konaklama tesisinde en az bir geceleme yapan, mali gücü, zamanı ve maddi imkânları sınırlı olan, rahatına düşkün, geleneklerini koruyan, temizlik ve kendine uygun konfor arayan, maceraperest olmayan insanlardır¹⁵.

Para kazanma amacı olmaksızın, dinlenmek ve eğlenmek için ya da kültürel, bilimsel, sportif, idari, diplomatik, dinsel, sıhhi ve benzeri nedenlerle devamlı olarak yaşadığı, oturduğu yerlerden geçici olarak ayrılan ve tüketici olarak belirli süre seyahat edip devamlı kalış şekline dönüşmeyen, kaldığı yerden tekrar ikamet yerine dönen kimselerdir¹⁶.

Sürekli yaşadığı yer dışına geçici bir süre için ve psikolojik tatmin sağlamak amacıyla çıkan ve tüketici olarak seyahat eden, konaklayan ve daha sonra yeniden yaşadığı yere dönen insanlardır¹⁷.

3. Turistik

Bu kavram turistlerle ilgili, turistleri karşılayıcı ya da onları ilgilendirici olan şeyler¹⁸ olarak ifade edilirken, turizm amacı ile hazırlanmış, düzenlenmiş veya yapılmış olan her şey olarak da tanımlanmaktadır.

Turistik kaynaklar;

1.Doğal Kaynaklar: Plajlar (kumsallar), göller, bazı akarsular, dağlar, yaylalar, çağlayanlar, mağaralar, vb...

¹³ Nüzhet KAHRAMAN, Oğuz TÜRKEY, Turizm ve Çevre, Detay Yayıncılık, Ankara,2004, s.2.

¹⁴ M. Zekai BAYER, Turizme Giriş, Küre Ajans, İstanbul, 1992, s.5.

¹⁵ SEZGİN,s.5.

¹⁶ SEZGİN,s.5.

¹⁷ BARUTÇUGİL,s.4-5.

¹⁸ EVLİYAOĞLU,s.2.

2.Beşeri Kaynaklar: İnsan eseri turistik kaynaklardır. Bunlar; oteller, tatil köyleri, kaleler, pansiyonlar, tarihi eski cami ve kiliseler, saraylar, müzeler, vb...

4. Turistik Yer

Turistlerin ziyaret ettiği, kaldığı veya tanındığı ve tanıtıldığında turist çekebilecek yerlere denir. Nevşehir çevresi, Ihlara Vadisi gibi arazi ünitesi olanlarda turistik bölge olarak tanımlanır.

Bu kavramlardan hareketle turizm kavramını tanımlamak istediğimizde şu tanımlar karşımıza çıkmaktadır.

Turizmle ilgili bütünleşme olarak ifade eden Akat'a göre¹⁹ turistik açılımıyla turizm faaliyetlerini kapsayan her olay, mal ve hizmetler, tesislerdir. Sezgin ise²⁰ benzer ifadelerle turistiği, modern turiste hizmet veren kuruluşlar olarak tanımlamaktadır.

5. Turizm

Dinlenme, eğlenme, görme, tanıma, sportif karşılaşmalar yapma, temsil veya konser verme, bilgi ve görgüsünü artırma gibi amaçlarla; ya da, sadece zevk için yapılan gezilerdir²¹.

Para kazanma amacına dayanmayan ve devamlı kalış biçimine dönmek şartıyla yabancıların bir yerde konaklamalarından ve bir yere seyahatlerinden doğan olay ve ilgilerin tümüdür²².

İnsanların dinlenme, başka ülkeleri göreme, o ülkelerin insanlarını tanıma gibi ve bu yerde belli bir süre kalıp, tekrar ülkelerine dönme olayıdır²³.

İnsanların özellikle uzun süreli tatilleri esnasında bilgi ve görgülerini artırmak, çeşitli doğa ve tarihi eserlere karşı olan meraklarını gidermek, çeşitli ülkelerdeki toplumların kültürel özelliklerini incelemek, önemli tarihi-arkeoloji sahalarını öğrenmek ve dinlenmek amacı ile yaptıkları seyahatlerdir²⁴.

¹⁹ AKAT,s.2-3.

²⁰ SEZGİN,s.5.

²¹ DOĞANAY,s.10-12.

²² EVLİYAOĞLU,s.2.

²³ KÖKSAL,s.1.

²⁴ İbrahim ATALAY, Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya, Meta Basım, İzmir, 2001, s.244.

Sürekli yaşanan yer dışında tüketici tatil-dinlenme-eğlenme gibi gereksinimlerin giderilmesi amacıyla yapılan gezi ve geçici konaklama hareketidir²⁵.

İlişkili olduğu bilim alanlarına göre ayrı tanımlamalar yapılmakla beraber turizmcilerinde üzerinde ortak görüş sağladıkları turizm tanımlamaları da bulunmaktadır. Küçük farklılıklarıyla bu tanımlar şöyledir;

Kahraman'a göre²⁶, ,insanların sürekli olarak oturdukları ve çalıştıkları yerlerin dışına seyahat etmeleri ve gittikleri yerdeki turizm işletmelerinin ürün ve hizmetlerini kullandıkları geçici konaklamalarından doğan olaylar ve ilişkilerdir. Akat ise²⁷ para kazanma amacı olmaksızın, bir yerde devamlı kalmamak şartıyla, yabancıların devamlı oturdukları yerlerin dışında yaptıkları seyahat ve konaklamalardan meydana gelen faaliyetlerin tümü olarak ifade eder. Bunlardan başka Bayer²⁸ ve Sezgin²⁹ turizmi, devamlı yaşanan yer dışında tüketici olarak, dinlenme-tatil-eğlenme gibi ihtiyaçların giderilmesi amacı ile yapılan seyahat ve geçici konaklama hareketleri olarak tanımlamaktadır.

B) TURİZM FAALİYETLERİNİN TARİHÇESİ

Turizmin eski çağlardan günümüze uzanan uzun bir serüveni olduğunu kabul etmek gerekir. Nitekim yapılan tarihsel araştırmalar da, turizmin geçmişini ilkçağlara kadar götürmektedir. Bu sektörün tarihsel sürecini dönemler halinde değerlendirmek gerekir.

İlkçağlarda yapılan her yer değiştirme hareketini turizm sektörü içerisinde değerlendirmek mümkün değildir. Çünkü bu konuyu aydınlayabilecek gerekli belgeler elimizde mevcut değildir. Ancak bu hareketlerden bazıları da turizm sektörünün başlangıcı olarak kabul görmektedir³⁰. Nitekim başlangıçta bilinçsiz olarak yapılan seyahatler daha sonra uygarlığın gelişmesiyle beraber dünyayı keşfetmek ve görmek

²⁵ Görsel Büyük Genel Kültür Ansiklopedisi, 1984:8511, C:14.

²⁶ KAHRAMAN, s.2.

²⁷ AKAT,s.2-3.

²⁸ BAYER, s.5.

²⁹ SEZGİN,s.5.

³⁰ DOĞANAY,s.17.

için yapılan seyahatlere dönüşmüştür³¹. Sümerler başta olmak üzere Aşağı Mezopotamya toplumları yazının ve tekerleğin mucidi olmaları dolayısıyla turizm amaçlı seyahatlerin öncüsü sayılmaktadır. Yine Fenikeli tüccar gemicilerin ilk kez ülke aşırı sistemli ticari faaliyetleri içinde turizm aktivitesinin de mevcut olduğunu söylemek yanlış olmaz. Öte yandan tarihin bu devresindeki seyahatleri, doğrudan doğruya bir turizm hareketi saymak mümkündür³².

Çünkü günümüzden 5000 yıl kadar önce, Aşağı Mısır'da Menfis çevresinde bulunan Piramitler, birçok ziyaretçi tarafından ziyaret ediliyordu³³. Bu ziyaretler, konaklama ve diğer ağırlama tesislerinin oldukça iyi düzeye ulaşmasına sebep olmuştur³⁴. Yine bu dönemde Babil Kralı Şülgi, Babil'i asma bahçeleri ile süsleyip, ziyaretçiler için konaklama evleri yaptırmıştır³⁵. Seyyahlar ve ziyaretçiler için yolların güvenlik altına alınmasını sağlamıştır³⁶. Eski Yunan'da Akdeniz ülkelerinin katıldığı Olimpiyat Oyunlarının düzenlenmesi turizm aktivitesinin canlanmasının nedenlerinden biridir. Bu oyunları seyretmek için yapılan ziyaretlerle de sağlık turizmi ortaya çıkmıştır³⁷.

M.S. 395 yılı ile İstanbul'un fethi 1453 yılları arasını kapsayan devre Avrupa'nın karanlık bir dönemidir. Turistik amaçlı seyahatlerin büyük ölçüde sönükleştiği bir çağ olarak dikkat çeker. Avrupa feodal sistemin, sosyal düzeni ve güvenliği sarstığı, mezhep çatışmalarının yoğun olduğu bir takım sosyal olaylarla çalkalandığı bir devir geçirmiştir. Seyahat güvenliğinin sarsılması zevk için yapılan seyahat aktivitelerini sekteye uğratmıştır.

Bu dönem dini ve ticari amaçlı turizm hareketleri ile sınırlı kalmıştır. İslamiyet'in doğduğu merkezler olan Mekke ve Medine, Kerbela şehirleri günümüzde olduğu gibi Müslümanlarca ziyaret ediliyordu³⁸.

Yine Budizm, Hinduizm dinine inananlarında kutsal kabul edilen yerlere seyahatleri de bu dönem turizm faaliyetleri arasında sayılabilir. Askeri öneminin ve etkisinin yanı sıra doğudan batıya kalıcı etkileri olan kültürel bir akıma dönüşen Haçlı

³¹ Nazmiye ÖZGÜÇ, Turizm Coğrafyası, İstanbul Üni. İletişim Fak.Basım Evi, İstanbul, 1994,s.19.

³² DOĞANAY,s.17.

³³ DOĞANAY,s.17.

³⁴ Tunca TOSKAY,Turizm,Turizm Olayına Genel Yaklaşım, Kalem Yayınları Matbaası ,İstanbul, 1978, s.68-69.

³⁵ DOĞANAY,s.17-18.

³⁶ TOSKAY,A.G.E.s.68-69.

³⁷ EVLİYAĞLU,s.4-5.

³⁸ DOĞANAY,s.19-23.

Seferleri de turizmi canlandırmıştır. Bununla birlikte, boş zaman değerlendirmesi ve zevk için gezi açısından düşünüldüğünde Marco Polo'nun 1271-1295 yılları arasında Asya'ya yaptığı seyahatler turizm aktivitesi olarak kabul edilebilir. 1307 yıllarında yayınladığı, yaptığı seyahatleri anlattığı kitabı yalnız Venedikliler arasında değil, tüm dünya aydınları arasında merak uyandırarak deniz yoluyla yapılan seyahatlerin artmasına sebep oldu³⁹. İspanya Kral ve kraliçesinin desteklediği gemici Kristof Kolomb, Çin'e gitme hayali ile 1492'de Amerika'ya ve Vasco de Gama'nın Ümit Burnu yolunu keşfederek 1499'da Hindistan'a varmaları, nihayet 1519-1522 yılları arasında Macellan'ın ilk kez ülkeyi dolaşması, yeni seyahat bölgelerinin keşfine ve deniz turları yapılmasına büyük katkılar sağlamıştır⁴⁰.

İstanbul'un fethi olan 1453'ten, 1789 Fransız İhtilali'ne kadar süren dönem Yeni Çağ olarak adlandırılmaktadır⁴¹. Bu dönemde orta çağdan kalma tutucu, dinsel ve özellikle devlet yönetiminde hâkim olan tek kişinin egemenliğine dayalı totaliter fikirler, **yeniden doğuş** anlamına gelen Rönesans hareketleri sonucu değişmeye başlamış, bu nedenle bilimde, sanatta, dinsel inanışta ve yönetim şekillerinde yeni arayışlar ortaya çıkmıştır⁴². Rönesans'ın etkisi ile **Roma**'daki antik eserlere ilgi arttı. Pek çok insan Roma'daki değerli eserleri görmek hevesiyle yollara düştü. Bu suretle bir turizm hareketi başlamış oldu. İtalya'da başlayan bu hareket başka Avrupa ülkelerine de sıçradı. İngiltere'den Almanya'dan, İspanya'dan pek çok öğrenci İtalya'ya gitti. Bu öğrenci gruplarından sonra tarihi eserleri görmek için halk toplulukları da İtalya'ya akın etmeye başladı.

Sonra Atina'daki Akropolü görmeye gidenlerin çoğalması, turizm hareketini büsbütün canlandırdı. Bununla birlikte Yeniçağ'ın sonlarında bile turizmin gerektiği biçimde geliştiği söylenemez⁴³.

Yakınçağda ise sanayi devrimi ile beraber atölye tipi sanayinin yerini fabrika adı verilen büyük sanayi tesislerinin alması Avrupa ülkelerinde ve A.B.D.'de gelir düzeyi yüksek, tatil ve gezi için para harcayacak bir kitlenin doğuşuna sebep oldu.

Sanayinin gelişmesi, ulaşım ve ulaştırma araçlarında da hızlı bir devrime yol açmıştır. 1810 buharlı gemilerin icadı, 1891 buharlı gemilerin sefere konması,

³⁹ TOSKAY, a.g.e.s. 73-74.

⁴⁰ DOĞANAY, s. 19-20.

⁴¹ DOĞANAY, s. 21.

⁴² AKAT, s. 5-6.

⁴³ EVLİYAĞLU, s. 7.

1820-1830 ilk buharlı lokomotifin hizmete girmesi, 1900’lerde benzinli motorların 1910’larda dizel motorların icadı, otomobil, uçak ve gemi gibi taşıma araçlarının sayıca artması, turistik aktiviteyi teşvik eden teknik gelişmeler arasında yer almıştır⁴⁴.

Birinci Dünya Savaşının hemen ardından gelen 1918-1920 yılları modern turizmin başlangıç yılları olarak kabul edilmektedir⁴⁵. Ancak turistik amaçlı iç ve dış turistik akımlar, bilinçli ve gereğine inanılmış olarak ancak 2. Dünya Savaşı sonrasında başlamıştır. Turizmin 2. Dünya Savaşı sonrası kitlesel bir toplum hareketine dönüşmesinde milletlerarası bloklaşmanın yanı sıra, savaş sonrasındaki nisbi huzur ortamının da katkısı büyüktür. Savaşın psikolojik tedirginliği, yerini genel bir ferahlık ve güven ortamına bırakmıştır. Özellikle Sanayi Devrimi’nin öncüleri olan Batı ülkelerinde ekonomik koşullar hızla düzelmeye başlamıştır. Sivil deniz ulaştırması ve sivil hava ulaştırması gelişmiştir. Sivil havacılıktaki gelişmeler dünya turizmini direkt olarak etkilemiştir. Kara içi ülkeler arasındaki turizm ilişkilerinin seyrini de otomobil sayısındaki hızlı artışlar etkilemiştir. 1960’lardan sonra paket tur sistemi, seyahatin, turistik aktivite yoğunluğunu artırmıştır. Paket tur taşımacılığı, hareketin boyutlarının büyümesini sağlamıştır. Bunların yanı sıra turizme yönelik konaklama tesisi yatırımları da, turizmin gelişmesini teşvik etmektedir⁴⁶. Yine TV, radyo ve gazeteler gibi kitle iletişim araçlarının etkileri ile toplumlar birbirleriyle daha yakın ilişkiler kurmak, değişik yerleri görmek ve tanımak ihtiyacını daha fazla duymaya başlamışlardır⁴⁷.

Ayrıca, çeşitli araçlarla bu ihtiyaçlar, bilhassa özendirme yoluyla, daha da körüklenmektedir. Uluslararası düzeyde ticari, sportif, sanatsal, bilimsel, dinsel ve kültürel ilişkilerin sıklaşması ve yoğunluk kazanması, değişik toplumlardaki insanların, birbirlerinin ülkelerine daha fazla gitmelerine neden olmaktadır. Turizm, günümüzde bu gelişmelerle büyük bir endüstri halini almış, bireylerin, kuruluşların, beldelerin ve hatta ülkelerin geçim kaynağı şekline dönüşmüştür⁴⁸.

Turizm endüstrisinin önemi ve boyutları günümüzde çok büyümüştür. Bundandır ki bu sektör “**Bacasız Sanayi**” olarak adlandırılmaya başlanmıştır⁴⁹.

⁴⁴ DOĞANAY, s.22.

⁴⁵ EVLİYAĞLU, s.8.

⁴⁶ DOĞANAY, s.24-25.

⁴⁷ AKAT, s.11.

⁴⁸ AKAT, s.11.

⁴⁹ AKAT, s.11.

C) TÜRKİYEDE TURİZM FAALİYETLERİNİN GELİŞMESİ

Ülkemizde turizmin başladığı ya da ülkemize yönelmiş bir turizm akımının mevcut olup olmadığı, üzerinde inceleme yapılmış bir konu değildir. Bununla birlikte, çağdaş anlamda değilse de, ilk seyahatler olarak kabul edilen Haçlı Seferleri'nin bir bölümü, İstanbul'dan geçmiştir. Bu arada, zengin doğu ülkelerinden ve özellikle İstanbul'dan eski ve değerli eşyalar, antikalar, madalyonlar toplamak üzere görevlendirilmiş olanlar, gezginler, diplomatlar, misyonerler, tarihçiler de Anadolu'da dolaşmışlardır. Ancak bunların nereden geldikleri, miktarlarının ne olduğu ve de ekonomik ve sosyal özelliklerinin ne olduğu konusunda bilgi edinilememektedir⁵⁰.

Onaltıncı yüzyıl sonlarına doğru ise Doğu Akdeniz tamamıyla Osmanlı hâkimiyetine girmiştir. Denetim altındaki bölgelerde yol sisteminin nispeten gelişmiş olması, menzil noktalarında kervansaray denilen barınma ve konaklama tesislerinin inşa edilmesi, yolculuk boyunca yolcuların ve kervan ticaret gruplarının güvenliğinin sağlanmış olması gibi önlemler, imparatorluk içinde ticari ve kültürel amaçlı seyahatlerin gelişmesini sağlamıştır. Osmanlı imparatorluğu sınırları içinde, on altı, on yedi ve on sekizinci yüzyıllarda seyahatlere çıkıp, bilimsel amaçlı geziler yapan çeşitli yerli ve yabancı gezginler vardı. Turizm aktivitesine dâhil edebileceğimiz en önemli gezginimiz şüphesiz ki Evliya Çelebi'dir⁵¹. Evliya Çelebi deyince de aklımıza ilk gelen Seyahatname adı ile basılan eseridir.

Bir diğeri ise Evliya Çelebi'nin çağdaşı olan Avrupalıların Hacı Kalfa diye tanıdıkları Cihannüma adlı eseri ile Kâtip Çelebi'dir⁵². 1600'lü yıllardan 1900'lere geldiğimizde ise modern anlamda turizme ilginin ve turizmle ilgili faaliyetlerin başladığını görmekteyiz. Nitekim Cumhuriyetin ilanından bir süre sonra, az da olsa Türkiye'yi incelemeye, yeni ülkeyi görmeye gelenler nedeniyle turizmde biraz canlanma başlamıştır. Bu da turizm hareketinin 1934 yılında ilk kez devlet tarafından ele alınmasına yol açmıştır.

Bu yıla gelinceye kadar Türkiye'nin turizmle ilgilenen tek örgütü 1923'te Atatürk'ün emriyle kurulan ve hala da önemli görevler üstlenmiş bulunan şimdi ki adıyla Türkiye Turing Ve Otomobil Kurumu olmuştur. Bu kurum 1930 yılına kadar Seyyahın Cemiyeti adını taşımış ve 2. Dünya Savaşına kadar ki dönemde yarı resmi

⁵⁰ ÖZGÜÇ, s.276-277.

⁵¹ DOĞANAY,s.21.

⁵² DOĞANAY,s.21.

olarak Türkiye’de turizm siyasetini belirlemiş ve yürütmüştür. 1934 yılında ilk kez turizme ilgi gösteren devlet o zaman ki İktisat Vekâleti Dış Ticaret Dairesi’ne bağlı olarak açılan ve Türk Ofis adı verilen küçük bir büro ile turizm ile işlerini yürütmeye başlamış;1937 yılında bağımsız hale gelen büro, 1939 yılında yeni kurulan Ticaret Vekâleti’ne bağlanmıştır. 1940’ta Basın Umum Müdürlüğüne dâhil edilen turizm bölümü Türkiye’nin turizm politikasının yürütücüsü olmuştur.

Turizm sektörü, kamu idari mekanizması içinde bir bakanlık olarak ilk kez 1957’de kurulan Basın-yayın ve Turizm Bakanlığı şeklinde yer almış, 1963 yılında ise Turizm ve Tanıtma Bakanlığı kurulmuştur. Daha sonra Kültür ve Turizm Bakanlığı adını alan bakanlık şimdi tek Turizm Bakanlığı halinde çalışmalarını sürdürmektedir⁵³.

D) SAVAŞ VE TURİZM İLİŞKİSİ

Savaş turizmi veya askeri turizm, insanların savaş mekân ve kalıntılarını görmek arzusunun ortaya çıkardığı bir turizm tipi olarak tanımlanmaktadır. İnsanların yeni bilgi ve deneyim kazanarak kültür seviyesini artırmak ve kültürel farklılıkları öğrenmek amacıyla kültürel mekânları görmek ve kültürel olaylara katılmak için gezmesini konu alan kültür turizminin alt dallarından biridir. Kültür turizminin alt dalları içerisinde en fazla ilgiyi çeken tarih turizmi olup, kaynağını tarih öncesi ve tarihi çağların yaşandığı ve olayların geçtiği mekânlardan, kalıntı ve kanıtlardan alır⁵⁴.

İnsanları tarihe çeken iki neden söz konusudur. Biri tarihsel mekânları ve tarihi olayların kanıtlarını görme isteği diğeri ise insanların kültürlerinin kanıtlarını aramak için kültürlerin yolunu izlemeleridir. Bu tarihsel arayışta askeri tarihin konusu içinde savaşlar karşımıza çıkmaktadır. Fakat insanları savaş alanları ve kanıtlarına çeken sadece askeri tarih merakı değildir. Savaş alanları insanları kendisine çeken ölüm mekânları arasındadır. Ölüm mekânları, gladyatör dövüşlerinin yapıldığı stadyum ve tiyatrolar (Colosseum, Roma), soykırım kampları (Auschwitz), suikast mekânları (Kennedy-Dallas), terör mekânları (Dünya Ticaret Merkezi, İkiz Kuleler) gibi insanın neden olduğu ölümlerin mekânları olduğu gibi, deprem (Kobe), volkan (Pompei-Vezüv) gibi doğal afetlerin neden olduğu mekanlara kadar çeşitlidir. Ölüm kadar insana acı

⁵³ ÖZGÜÇ, s.280.

⁵⁴ DOĞANER Suna, “Savaş ve Turizm: Troya ve Gelibolu Savaş Alanları”, Türk Coğrafya Dergisi, Sayı.46, s.1-21.

çektiren hapishanelerde insanları çeken mekânlardır (Alkatzar). Ölüm mekânlarına insanları çeken nedenlerin süreç olarak turizme etkisi, insanları harekete geçirip turizme katılmalarını sağlamasıdır. Ölüm mekânlarına yönelik olan bu turizm hareketi mitolojide ölümü simgeleyen tanrı Thanatos'dan alınan isimle Thanatourism olarak adlandırılmaktadır⁵⁵. Savaş ise bunlardan farklı olarak doğal değil kültürel toplu ölüm nedenidir. Bu nedenle turizm terminolojisine savaş turizmi olarak girmiştir⁵⁶.

Savaş turizmine katılan savaş turistlerinin büyük bir kısmını savaşa katılan askerler, aileleri, tarih ve askeri tarihe meraklı turistler oluşturur. Geçmişle, ölümle, zafer ve yenilgiyle, dostluk ve düşmanlıkla yüzleşmek isteyen insanlar için savaş alanları en uygun mekânlardır. Kültürünün kökenlerini araştıran insanların karşısına da savaşlar çıkmaktadır. Tarihe meraklı insanlar için de tarih savaşlarla doludur. Başkalarının değil kendi yorumuyla savaşı anlamak isteyenlerin hedefi de savaş alanlarıdır. Savaş alanlarına bu duygularla hareket savaş turizmini ortaya çıkarmıştır.

Savaş turizmini bir başka şekli devam eden savaş ortamlarına yapılmaktadır. Çünkü savaş karşıtları olduğu gibi savaşın ateşli ve tehlikeli ortamında bulunmak isteyen savaş meraklıları da bulunmaktadır. Bu şekliyle de savaş turizmi olağan sınırların ötesinde tehlikeli ekstreme turizm grubundadır. Bu şekilde savaş ve turizmin aynı mekânda aynı zamanda yer alması barışa yönelik değil savaşa yönelik bir uygulamadır. Bunun barışa daha aykırı bir şekli yasal olmasa da savaş silah ve araçlarını kullanmak isteyenler için askeri birliklere düzenlenen turlardır.

Sonuç olarak savaş turizmi insanların tarihsel ve güncel savaşların mekân ve kanıtlarını görmek isteğinin ortaya çıkardığı bir turizm çeşididir. Savaşın taşınabilir kanıtları (silah, mektup, üniforma, vb...) müzelere konsa da turistleri asıl çeken savaş mekânlarıdır. Tarihsel, arkeolojik, ekonomik, politik, psikolojik yönleri bulunan savaş turizmi coğrafyanın da ilgi alanıdır. Savaş alanlarının ve kanıtlarının yerleri, mekânsal dağılımı, savaş alanlarında arazi kullanımı coğrafyanın araştırma konuları içindedir⁵⁷.

⁵⁵ SEATON, A.W., "From Thanatopsis To Thanatourism Guided By The Dark", Türk Coğrafya Dergisi (Çev : Suna DOĞANER), 1996.

⁵⁶ SMITH, V.L., LLOYD W.D., "War and Tourism: An American Ethnography", Türk Coğrafya Dergisi (Çev : Suna DOĞANER), 1998.

⁵⁷ DOĞANER, , s.3.

E) MİLLİ PARKLARIN TURİZMDEKİ YERİ

Kent yerleşim alanlarındaki, peyzaj mimarisi açısından düzenlenmiş, kent aileleri ve yerli-yabancı ziyaretçilere açık; park bitkileri ile ağaçlandırılıp yeşillendirilmiş; ziyaretçilerin gezindiği veya dinlendiği yeşil alanlar park olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımdan hareketle milli parkı da en dar anlamıyla yeşil alan olarak tanımlamak mümkündür. Daha açıklayıcı bir tanımla genel görünümü, doğal ve beşeri çevre elemanları koruma altına alınmış ekosistemlerdir. Ya da devletlerin yasal kararlarla koruma altına aldıkları ve bu bölgelerden yararlanma faaliyetlerinin belirli kurallara bağlandığı ekosistemlerdir. Bu tür yasal koruma bölgeleri, sularla ilgili ekosistemler, floristik ekosistemler, hayvan varlığı ekosistemleri, farklı yerleşme ekosistemleri olabileceği gibi, tek bir ekosistemi korumak için de oluşturulabilir. Milli park olarak kabul edilerek, yararlanılması denetim altına alınan koruma bölgelerinin, başlıca şu özellikleri veya bunlardan birini göstermesine dikkat edilir⁵⁸;

1.Bölgenin flora ve faunası orijinaldir. Başka bir ifade ile bölgede, relik ve endemik, ancak ender bulunan, soyu azalan ve korunması gereken, bitki ve soyları bulunmalıdır.

2.Bölge de iç veya dış güçlerin eseri olan bazı tabiat harikaları bulunmalıdır. Örneğin; flüviyatil süreçlerin oluşturduğu vadiler, kanyonlar, çağlayanlar, obruklar veya yer kabuğunun içyapısıyla ilgili şekiller vb.

3.Milli park adı altında koruma altına alınan bu tür doğal çevrelerin, sadece flora ve faunası önemli değildir. Bunlarla birlikte, şayet varsa kültürel değerleri de önemlidir. Örneğin; eski kalıntıları, kiliseler, surlar, mağara-konutlar, peribacaları, mağaralar, sarkıt ve dikitler, tarihi hanlar, vb.

Çevreyi koruma önlemlerinden biri olan milli parkları oluşturma fikri, XIX. yüzyıl başlarında önem kazanmış ve ilk uygulaması da, A. B. D.'de 1872'de oluşturulan Yellowstone Parkı ile başlamıştır. Türkiye'de ise milli parklar terimi, ilk kez 1956 yılında çıkarılan (6831 sayılı yasa) Orman Kanunu'nda (25. madde) yer almıştır. Bu yasa maddesi hükmü uyarınca; özel ya da devlete ait olup olmayışına bakılmaksızın, konumu ve sahip olduğu özellikler nedeniyle gerekli görülen orman ünitelerini; bilimsel amaçlar, tabiatı ve yurt güzelliklerini korumak, değerlendirmek, halkın spor ve

⁵⁸ DOĞANAY,s.148-149.

dinlenme ihtiyaçlarına yönelik olarak ayırmak için, Orman Genel Müdürlüğü yetkili kılınmıştır. Bu konudaki ikinci yasal dayanak, Orman Kanunu'nun yine 25.maddesine dayanılarak, 1973 yılında çıkarılan Milli Parklar Yönetmeliği olup (14456 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır.), milli park oluşturma konusunda, şu esaslar ön görülmüştür:

a. Milli park sahası olarak koruma altına alınmış olan bölgelerin, bir genel gelişim planı ve uygulama planı hazırlanması ön görülmüştür. Zamanla bu hükme geniş ölçüde uyulmuştur.

b. Sportif amaçlı, eğlenme ve dinlenme amaçlı, turistik amaçlı tesisler inşa edilip, halkın yararına sunulması ön görülmüştür. Bu konuda da önemli başarılar sağlanmıştır.

c. Bu alanlardaki doğal ve beşeri değerlerin, titizlikle korunması ön görülmüştür⁵⁹.

Söz konusu yasa maddesi ve yönetmelik uyarınca, 1958–1995 yılları arasında yurdumuzda 29 adet milli park kurulmuştur. Ancak, 1983 yılında, sözü edilen 6831 sayılı yasanın 25. maddesini değiştiren, 2873 Sayılı Milli Parklar Kanunu çıkarılmıştır. Bu yeni yasa, milli park terimi ile birlikte, tabiat parkı, tabiat anıtı ve tabiat koruma alanı diye; üç çevrebilim terimi daha yasaya koymuş ve tanımlarını yapmıştır. Bu tanımlar kısaca şöyle ifade edilebilir;

a. Milli Park: Bilimsel ve estetik bakımdan, milli ve milletlerarası ender bulunan tabii ve kültürel kaynak değerleri ile koruma, dinlenme ve turizm alanlarını sahip tabiat parçalarıdır.

b. Tabiat Parkları: Bitki örtüsü ve yaban hayatı özelliğine sahip, manzara bütünlüğü içinde halkın dinlenme ve eğlenmesine uygun tabiat parçalarıdır.

c. Tabiat Anıtı: Tabiat olaylarının meydana getirdiği özelliklere ve bilimsel değerlere sahip; milli park esasları dahilinde korunan tabiat parçalarıdır.

d. Tabiatı Koruma Alanı: Bilim ve eğitim bakımından önem taşıyan nadir, tehlikeye maruz veya kaybolmaya yüz tutmuş ekosistemler, türler ve tabii olayların meydana getirdiği seçkin örnekleri ihtiva eden ve mutlaka korunması gerekli olup, sadece bilim ve eğitim amaçlarıyla kullanılmak üzere, ayrılmış tabiat parçalarıdır.

Bu yasal çerçeve içinde, milli park alanlarının bazı karakteristik (ayrıcalıklı) coğrafi nitelikler bulunmalıdır:

⁵⁹ DOĞANAY, s.150.

1. Bölgenin, flora ve faunası orijinaldir.
2. Bölgede, iç veya dış güçlerle ilgili süreçlerin eseri olan, bazı doğa harikaları bulunmalıdır.
3. Aslında milli parklar, devlet denetimindedir ve yasalarla oluşturulur. Denetim altında buralardan yararlanılır. Denetim, örneğin, avcılığın yasak oluşu, bu peyzaj ünitesinin arzu edilen her konumunda piknik yapılmasının yasak oluşu, giriş ve çıkışların belli noktalardan olması, bitki örtüsünün tahribinin önlenmesi gibi tedbire yöneliktir⁶⁰.
4. Milli parkların bilimsel açıdan da büyük önemi vardır. Soyu tükenmiş ve her yerde görülmesi mümkün olmayan göçmen veya çevrenin yerlisi olan bazı hayvanları, doğal yaşayış şekilleriyle milli parklar sayesinde korumak mümkün olmaktadır.
5. Korunma altına alınmış bu ünitelerde doğal süreçlerin eserinin yanı sıra beşeri değerlere de rastlanmaktadır.

2007 yılı itibari ile ülkemizdeki Milli Park sayısı 40'a ulaşmıştır. Buna göre ülkemizde bulunan Milli Parklar sırasıyla şöyledir⁶¹;

Aladağlar Milli Parkı	Adana
Nemrut Dağı Milli Parkı	Adıyaman
Başkomutan Tarihi Milli Parkı	Afyon-Kütahya
Ağrı Dağı Milli Parkı	Ağrı-Iğdır
Soğuk Su Milli Parkı	Ankara
Altın Beşik Mağarası	Antalya
Bey Dağları	Antalya
Güllük Dağı Milli Parkı	Antalya
Köprülü Kanyon Milli Parkı	Antalya
Hatila Vadisi Milli Parkı	Artvin
Karagöl Sahara Milli Parkı	Artvin
Büyük Menderes Deltası Milli Parkı	Aydın
Dilek Yarımadası Milli Parkı	Aydın

⁶⁰ DOĞANAY, s.152.

⁶¹ <http://www.kultur.gov.tr> 05/03/08

Kaz Dağı Milli Parkı	Balıkesir
Kuş Cenneti Milli Parkı	Balıkesir
Küre Dağları Milli Parkı	Bartın-Kastamonu
Yedi Göller Milli Parkı	Bolu
Uludağ Milli Parkı	Bursa
Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı	Çanakkale
Troya Tarihi Milli Parkı	Çanakkale
Boğazköy-Alacahöyük Tarihi Milli Parkı	Çorum
Honaz Dağı Milli Parkı	Denizli
Gala Dağı Milli Parkı	Edirne
Sarıkamış-Allahuekber Dağları Milli Parkı	Erzurum
Kovada Gölü Milli Parkı	Isparta
Ilgaz Dağları Milli Parkı	Kastamonu
Sultan Sazlığı Milli Parkı	Kayseri
İğne Ada Longoz Milli Parkı	Kırklareli
Beyşehir Gölü Milli Parkı	Konya
Spil Dağı Milli Parkı	Manisa
Marmaris Milli Parkı	Muğla
Saklıkent Milli Parkı	Muğla
Göreme Tarihi Milli Parkı	Nevşehir
Aladağlar Milli Parkı	Niğde
Karatepe-Aslantaş Tarihi Milli Parkı	Osmaniye
Kaçkar Dağları Milli Parkı	Rize
Tek Tek Dağları Milli Parkı	Şanlıurfa
Altındere Vadisi Milli Parkı	Trabzon
Munzur Vadisi Milli Parkı	Tunceli
Yozgat Çamlığı Milli Parkı	Yozgat

Bu parkların 6 tanesi tarihi milli park olarak kabul edilmektedir. Bunlar;

1. Afyonkarahisar ve Kütahya İllerinde Başkomutan Tarihi Milli Parkı,
2. Çanakkale ilinde Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı,
3. Çanakkale ilinde Troya Tarihi Milli Parkı,
4. Çorum ilinde Boğazköy-Alacahöyük Tarihi Milli Parkı,
5. Nevşehir ilinde Göreme Tarihi Milli Parkı,
6. Osmaniye ilinde Karatepe-Aslantaş Milli Parkı'dır.

Milli park bölgeleri, turistik aktivitenin yüksek olduğu çekim bölgeleridir. Bu nedenle de milli parklar, turizmi destekleyen önemli turistik kaynaklardan sayılmaktadır⁶².

⁶² <http://www.kultur.gov.tr> 05/03/08

İKİNCİ BÖLÜM

26- 30 AĞUSTOS MUHAREBELERİ

I. BAŞKOMUTANLIK MEYDAN MUHAREBESİ

Mustafa Kemal Atatürk, Başkomutanlık Meydan Muharebesinin Türk ve Dünya tarihi açısından önemini, savaşın ikinci yıldönümünde Dumlupınar’da yaptığı şu konuşma ile açıklamıştır.

“Savaş, hele meydan savaşı, yalnız ve karşı karşıya gelen iki ordunun çarpışması değildir; ulusların çarpışmasıdır. Ulusların bütün varlıklarıyla ve teknik alandaki başarılarıyla, ahlaklarıyla, kültürleriyle, erdemleriyle, kısacası, göze görünür bütün güçleri ve varlıklarıyla, her türlü araç ve olanakları ile çarpıştığı bir sınav alanıdır.

Fotoğraf 1 : Büyük Taarruz Şehitliği ve Başkomutan Mustafa Kemal Anıtı

Bu alanda çarpışan ulusların gerçek güçleri ve değerleri ölçülecek demektir. Sonuç, yalnız göze görünür güçlerin değil, bütün güçlerin, hele ahlaktan ve kültürden gelen güçlerin üstünlüğünü ortaya koyar. Bu nedenledir ki meydan savaşında yenilen yan, ulusça ve ülkece, bütün güçlerince ve varlıklarınca yenilmiş, alt edilmiş sayılır.

Afyonkarahisar - Dumlupınar meydan savaşı ve onun son parçası olan 30 Ağustos Zaferi Türk tarihinin en önemli bir dönüm noktasıdır. Ulusal tarihimiz çok büyük, çok parlak zaferlerle doludur, ama Türk ulusunun burada kazandığı zafer kadar kesin sonuçlu, yalnız bizim tarihimize değil, dünya tarihine yeni bir akım vermekte kesin etkili bir meydan savaşı hatırlamıyorum. Besbellidir ki yeni Türk devletinin, genç Türkiye Cumhuriyeti'nin temeli burada sağlamlaştırıldı; ölümsüz yaşayışı burada taçlandırıldı. Bu alanda akan Türk kanları, bu göklerde uçuşan şehit ruhları, devletimizin, cumhuriyetimizin ölümsüz koruyucularıdır.

Türk ulusu burada kazandığı zaferle, açığa vurduğu gücü ve istemiyle, bu belli gerçeği bir kere daha tarihin bağrına çelik kalemle kazmış bulunuyor.”

M.Kemal ATATÜRK

(Başkomutanlık Savaşı'nın ikinci yıldönümünde Dumlupınar'daki konuşma)⁶³

⁶³ Başkomutan Tarihi Milli Parkı uzun vadeli gelişim planı, 1987,s.3.

A) BÜYÜK TAARUZ VE BAŞKOMUTANLIK MEYDAN SAVAŞI

“Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşunu hazırlayan⁶⁴ Başkomutanlık Meydan Savaşı, 26 Ağustos 1922’de başlayan Büyük Taarruz’un 5. günüdür⁶⁵.

1.Taarruza Hazırlık ve Taarruz Kararı

28/ 29 Temmuz 1922 gecesi Akşehir’de Başkomutan Gazi Mustafa Kemal Paşa, Genelkurmay Başkanı Fevzi (Çakmak) Paşa, Batı Cephesi Komutanı İsmet (İnönü) Paşa, Ordu ve Kolordu Komutanlarının katıldığı toplantı da, taarruz planına kesin şekli verildi⁶⁶. Bu taarruz planının esası, düşmana, geride yeni bir cephe kurmasına imkân vermeyecek bir şekilde tek bir darbe de yenme ve düşman silahlı kuvvetlerini imha etmeye dayanıyordu⁶⁷. Taarruz planının kesinleşmesinin ardından ağustos 1922 başından itibaren yollar keşfedilerek düzeltilmiş, köyler, sulak yerler ve ağaçlıklar belirlenmiş, hareket için yürüyüş cetvelleri düzenlenmiş ve lojistik bakımdan hazırlıklara başlanmıştır⁶⁸. ” Türk ordusu bütün güçlüklerle rağmen, malzeme, silah ve insan açısından Yunan ordusuna yakın duruma getirilebildi⁶⁹. İki orduda insan ve tüfek mevcutları birbirine yakın olup hafif ve ağır makineli tüfek, top, uçak, motorlu araçlar yunan ordusunda fazladır. “Türk ordusu ise süvaride üstündür.25 Ağustos günü taarruz için bütün hazırlıklar tamamlandı⁷⁰. Fakat Mustafa Kemal, sorunun barışçı yollardan çözülebilmesi için İtilaf Devletleri’ne son bir kez daha başvurmanın daha uygun olacağı kanısındaydı. Bunu için de Fethi Okyar Avrupa’ya gönderildi. Fethi Okyar’ın barışçıl girişimlerini Türkiye’nin güçsüzlüğü olarak algılayan İngiltere tarafından geri çevrildi⁷¹. Bunun üzerine Mustafa Kemal Paşa, 20 Ağustos 1922’de Ankara’dan Akşehir’e geçti. M. Kemal Paşa’nın Ankara’dan ayrılışını gizli tutmak amacıyla 21 Ağustos 1922’de Çankaya köşkü’nde çay ziyafeti verileceği gazete ve ajanslara yayıldı. 26 Ağustos 1922 Cumartesi sabahı da düşmana taarruz emrini verdi⁷².

⁶⁴ Ergün AYBARS, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir, 1987,s.341.

⁶⁵ Meydan Larousse Ansiklopedisi, C:3.s.18.

⁶⁶ Başkomutan Tarihi Milli Parkı uzun vadeli gelişim planı, 1987,s.12.

⁶⁷ AYBARS,s.337.

⁶⁸ Başkomutan Tarihi Milli Parkı uzun vadeli gelişim planı, 1987,s.12.

⁶⁹ AYBARS,s.337.

⁷⁰ Başkomutan Tarihi Milli Parkı uzun vadeli gelişim planı, 1987,s.12.

⁷¹ AYBARS,s.337.

⁷² Hamza EROĞLU, Türk İnkılâp Tarihi, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1982, s.255.

(26 Ağustos gecesi yapılan komutanlar toplantısında da durumu bütün komutanlar toplantısında da durumu bütün komutanlara harita üzerinde açıklayarak, M. Kemal taarruz emrini yineledi⁷³.)

2. Büyük Taarruz

26 Ağustos sabahı Türk ordusu Kocatepe’de taarruz için hazır⁷⁴. Bazı yazarlara göre 4.30’daki, bazı yazarlara göre ise 5.30’daki⁷⁵. Türk topçu ateşimizle taarruz başladı. Başkomutan Gazi Mustafa Kemal Paşa, Genel Kurmay Başkanı Fevzi (Çakmak) Paşa, Batı Cephesi Komutanı İsmet (İnönü) Paşa ve 1. Ordu Komutanı Nurettin Paşa⁷⁶ Kocatepe’den taarruzu izliyorlardı. 26 Ağustos günü düşmana ait olan birkaç tepe ele geçirildi⁷⁷. Belentepe, Tınaztepe, Kırcaaslan, Batı Cephesi Komutanı 27 Ağustos sabahı için taarruza devamla Sincanlı Ovası’na hâkim olma kararını verdi. Nitekim Kurtkaya ve Erkmencepe sabahın erken saatlerinde ele geçirildi. Bunları takiben Sincanlı Ovası, Türkmentepe, Kayalitepe, Göktepe ve Sivritepe de ele geçirildi. Yunanlılar bu kayıplardan sonra kuzeye çekilmeye başladı. Türk ordusu, Yunanlıları takip ederek Afyon’a kadar ilerledi. 27 Ağustos 17.30’da ordumuz Afyon’a girdi. Bugünkü taarruzlar sonunda da Yunanlılar Teperoğlangediği’nden Afyon’un doğu ve güneyine kadar olan bütün mevzilerden atılmıştır. Böylelikle 27 Ağustos günü düşmanın savunma cephesi yarılarak, geri çekilmesi sağlandı.

28 Ağustos gecesi verilen emirle Yunan kuvvetleri İzmir’e doğru yönlendirilmiş olup, asıl muharebe bölgesine üçte biri girebilmiştir.

29 Ağustos günü muharebeler devam etmiş, yunanlıların savunması ve bazı yerlerde yapılan karşı taarruzlara rağmen Türk birlikleri kuzeye ilerlemiştir⁷⁸.

⁷³ AYBARS, s.337.

⁷⁴ Zeynep KORKMAZ, Nutuk 1919-1927, Atatürk Araştırma Merkezi, 2002, s.456.

⁷⁵ KORKMAZ, s.456.

⁷⁶ Başkomutan Tarihi Milli Parkı uzun vadeli gelişim planı, 1987, s.12.

⁷⁷ AYBARS, s.337.

⁷⁸ Başkomutan Tarihi Milli Parkı uzun vadeli gelişim planı, 1987, s.14.

3. 30 Ağustos Başkomutanlık Meydan Muharebesi

Yunan kuvvetleri 30 Ağustos'ta Türk birlikleri tarafından tamamen sarılmış durumdaydı⁷⁹.

Aslıhanlar çevresinde 30 ağustos 1922 saat 14:00' te muharebe başladı⁸⁰. Ateş çemberinde bırakılan Yunan kuvvetleri Adatepe de kesin sonuçlu bir savaşa mecbur edildi. Mücadelelerine rağmen çemberden kurtulamayan Yunan kuvvetleri için teslim olmaktan başka çare kalmadı. Böylece 26 Ağustos' tan beri devam eden muharebeler Türk birliklerinin kesin zaferiyle sonuçlandı. 5 gün gece gündüz devam eden mücadeleler sonucu Yunan birlikleri tamamı ile yok edildi. Bundan sonra yapılacak iş kaçan düşmanı takip ederek tutunmasına engel olmak ve denize dökerek memleketi kurtarmaktı. 1 Eylül 1922 günü Başkomutan Mustafa Kemal o tarihi emri verdi : **‘Ordular, ilk hedefiniz Akdeniz’dir; ileri !’**. Bunu takiben Türk ordusu 9 Eylül sabahı İzmir’de idi. 10 Eylül’ de Mustafa Kemal yayınladığı beyânname ile millete zaferi müjdeledi. Bundan sonra Yunan kuvvetleri süratle geri çekildi. 18 Eylülde batı Anadolu düşmandan tamamı ile temizlenmiş oldu.⁸¹

4. Büyük Taarruz ve Başkomutanlık Meydan Muharebesinin Sonuçları

Yunan ordusunun 15 gün içinde imhası ile sonuçlanan bu ‘zafer’in mimarı Mustafa Kemal’dir⁸². Askeri dehasının sonucudur. “ Büyük Zafer, Başkomutanın büyük riski göze alarak, güçlü bir siklet merkezi yapmak, taarruzda baskını sağlamak, denk kuvvetle, ateş üstünlüğüne sahip düşmana karşı kesin sonuç yerini seçme, doğru karar verme, iç ve dış politikayı iyi yönetmek, milleti ve orduyu kaynaştırıp savaşa hazırlamaktaki üstün başarısı ile kazanıldı”. Bu üstün başarı:

- İçte milli bütünlüğü ve güvenliği sağladı,
- Öldü diye düşünülen Türk Ulusunun varlığını yeniden kanıtladı,
- Mudanya Ateşkes Antlaşması ve Lozan Antlaşmasının imzalanmasına zemin hazırladı, tam bağımsız Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşunu hazırladı⁸³.

⁷⁹ Refik TURAN, Mustafa SAFRAN, E.Semih YALÇIN, Necdet HAYTA, Muhammet ŞAHİN, M.Ali ÇAKMAK, Cengiz DÖNMEZ, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi, Ankara, 2002.

⁸⁰ Meydan Larousse Ansiklopedisi, C:3.s.18.

⁸¹ Başkomutan Tarihi Milli Parkı uzun vadeli gelişim planı, 1987,s.19-22.

⁸² Sina AKŞİN, Editör Sina AKŞİN, Türkiye Tarihi, “Siyasal Tarih 1908-1923 ”, Cem Yayınevi, İstanbul, 2000.

⁸³ AYBARS,s.341.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BAŞKOMUTAN TARİHİ MİLLİ PARKI VE AFYONKARAHİSAR'DA TURİZM

I. BAŞKOMUTAN TARİHİ MİLLİ PARKI

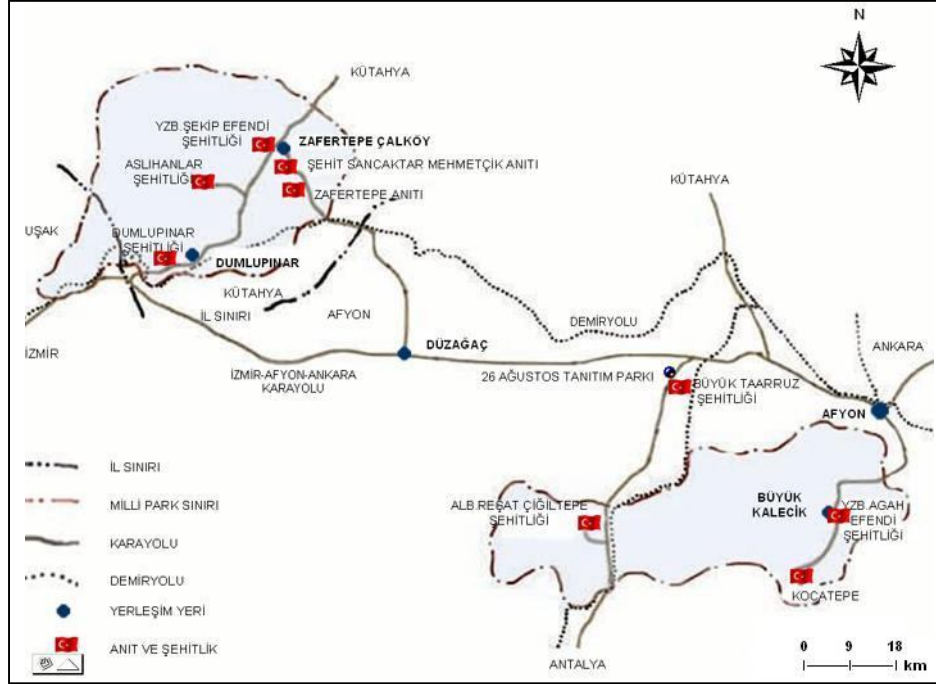
A) PARKIN GENEL ÖZELLİKLERİ

Kurtuluş savaşımızı sonuçlandıran dönem olan 26-30 Ağustos Muharebelerinin geçtiği alanlar, daha sonraki nesillerin hafızalarında yaşatmak adına ve bu bölgeyi koruma-kullanma dengesi içerisinde sistemli faydalanma sağlanmak amacıyla Bakanlar Kurulu'nun 31.08.1981 tarih ve 8/3580 sayılı kararı ile Başkomutan Tarihi Milli Parkı kurulmuştur.

1. Coğrafi Konum

Başkomutan Tarihi Milli Parkı İç Batı Anadolu'nun eşiğinde yer almaktadır. Matematik konumu $29^{\circ} 52'$ - $30^{\circ} 40'$ doğu meridyenleri ile $38^{\circ} 38'$ - $38^{\circ} 59'$ kuzey paralelleridir. Geçiş noktası özelliğine sahip olması nedeniyle parkın yer aldığı Afyon-Kütahya yöresi Eski Tunç Çağı'ndan itibaren coğrafi konumu itibarıyla önemini korumuş olup, pek çok yerleşime ev sahipliği yapmıştır⁸⁴.

⁸⁴ Başkomutan Tarihi Milli Parkı Analitik Etüd Raporu 2005.

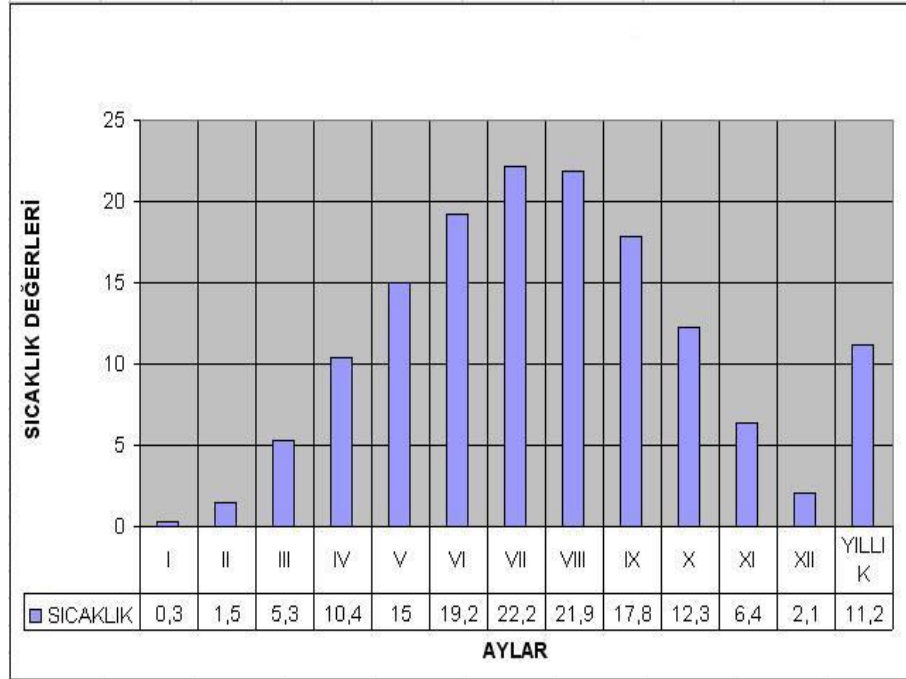

Harita 1 : Başkomutan Tarihi Milli Parkı Lokasyon Haritası

Kaynak : www.afyon-cevreorman.gov.tr

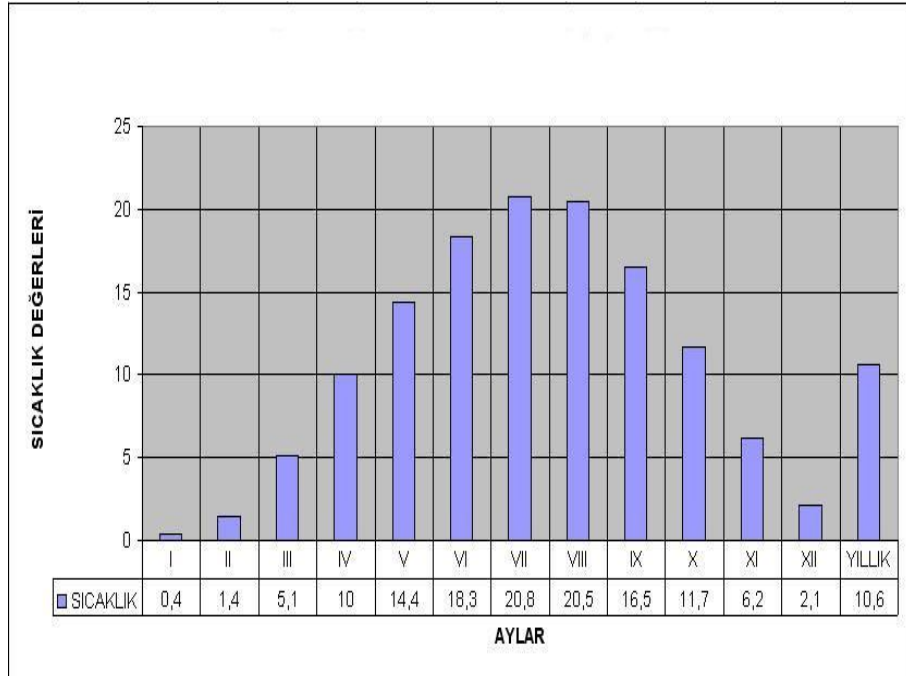
2. Sahanın İklim Özellikleri

Sıcaklık değerlerinin düşük ya da yüksek olması turizm potansiyelini olumlu ya da olumsuz yönde etkilemektedir. Başkomutan Tarihi Milli Parkı konumu itibari ile İç Batı Anadolu'nun eşiğinde yer almaktadır. Dolayısıyla parkın sınırlarını kapsayan Afyonkarahisar ve Kütahya illerinde de geçiş iklimi özelliği görülmektedir. Ancak genel iklim karakteri, yazları sıcak ve kurak, kışları soğuk ve yağışlı geçen karasal iklim tipidir. Son 30 yıl sıcaklık ortalamaları dikkate alındığında yükselme olduğu gözlenmektedir. Bu durum parkın turist sayısının artması yönünde pozitif bir etki yaratmıştır.

Şekil 1 : Afyonkarahisar İli Ortalama Sıcaklık Değerleri ($^{\circ}\text{C}$)

Kaynak : Afyonkarahisar Meteoroloji İl Müdürlüğü

Şekil 2 : Kütahya İli Ortalama Sıcaklık Değerleri ($^{\circ}\text{C}$)

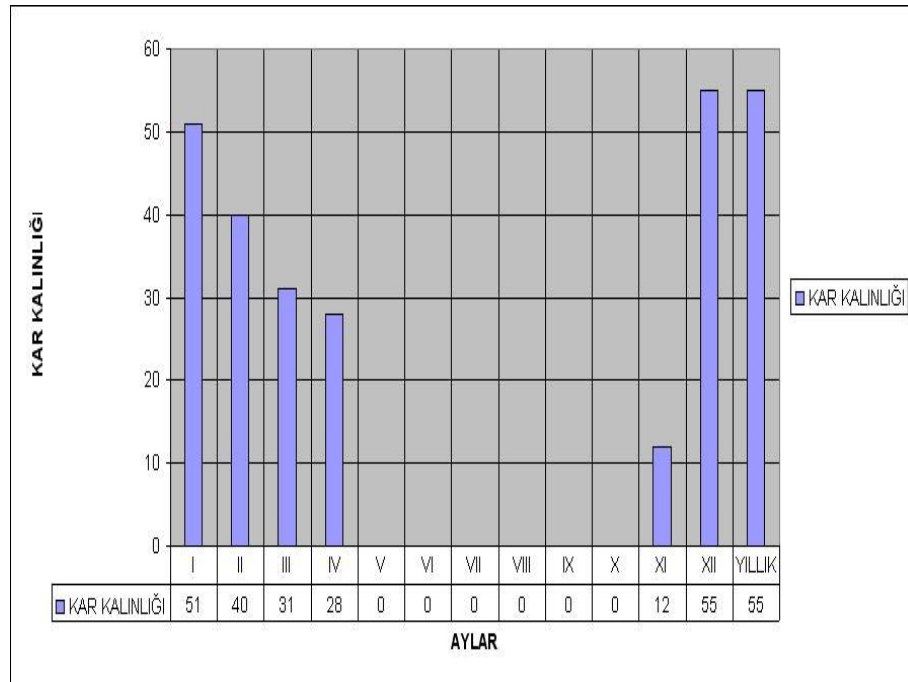
Kaynak : Afyonkarahisar Meteoroloji İl Müdürlüğü

Grafikler arası yapılan karşılaştırma sonucu yıllık ortalama sıcaklıkta herhangi bir değişimin olmadığı, en yüksek sıcaklık değerlerinde ve en düşük sıcaklık değerlerinde her iki ilde de yükselmenin olduğu görülmektedir. Sıcaklığın 30 °C ve 25 °C'den yüksek olduğu günlerin sayılarında Afyon ili değerlerinde bir düşüş, Kütahya ili değerlerinde ise yükselme görülmektedir.

Başkomutan Meydan Muharebesi 26 Ağustos' ta başlayıp 30 Ağustos'ta zaferle sonuçlanmıştır. Bu büyük zaferin kutlama törenleri sıcaklığın en yüksek olduğu yaz mevsimi aylarına denk geldiğinden dolayı, sıcaklığın olumlu bir etkisi olarak törenlere katılım yoğun olmaktadır.

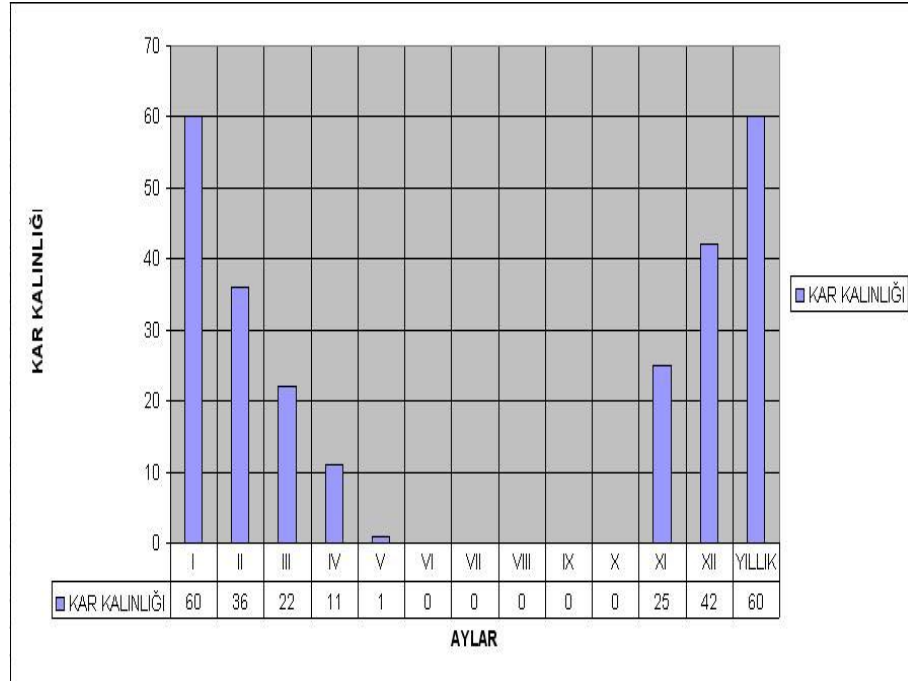
1929- 1970 yılları arası en yüksek kar kalınlığı Afyon'da 88cm. Kütahya'da 44cm'dir. Karın yerde kalış süresi Afyon'da 27,2, Kütahya'da 30,3 gündür.

1975- 2006 yılları arası en yüksek kar kalınlığı Afyon'da 55 cm. Kütahya'da 60 cm.dir Karın yerde kalış süresi ise Afyon'da 37,4, Kütahya'da 40,7 gündür.

Şekil 3 : Afyonkarahisar İli En Yüksek Kar Örtüsü Kalınlığı (cm)

Kaynak : Afyonkarahisar Meteoroloji İl Müdürlüğü

Şekil 4 : Kütahya İli En Yüksek Kar Örtüsü Kalınlığı (cm)

Kaynak : Afyonkarahisar Meteoroloji İl Müdürlüğü

İki dönem kıyaslandığında Afyon'da en yüksek kar kalınlığının 33 cm azaldığını buna karşın karın yerde kalış süresinin 10,2 gün arttığı görülür. Kütahya'da ise hem karın kalınlığında hem de karın yerde kalış süresinde artış gözlenmektedir.

Karasal iklimin hüküm sürdüğü Afyonkarahisar ve Kütahya illerinde kış aylarında kar yağışının ve kar kalınlığının fazla olması, karın yerde kalma süresinin uzunluğu, parka olan ulaşımı güçleştirdiği için bu aylarda yapılabilecek ziyaretleri olumsuz etkilemektedir.

3. Su Kaynakları

Başkomutan Tarihi Milli Parkı'nın Kocatepe kesiminin tamamı ile Dumlupınar kesiminin batı ve güney kısımlarının dağlık arazi olması, orografik kökenli yağışlara sebep olmaktadır. Jeolojik yapının genelde volkanik kökenli oluşu da taban suyu seviyesine ve su kaynaklarının oluşumuna olumlu etki yapmaktadır.

Büyük Menderes Nehri'nin kolu olan Banaz Çayı ile Porsuk Çayı'nın kolları olan Kızıldaş, Kazan, Çatak ve Karakaya Dereleri Dumlupınar tarafında, Balıklaya

Deresi ve Tınaztepe Deresi Kocatepe kesimindedir. Kocatepe'nin kuzeybatısındaki Gölcük Göleti Milli Park sınırları tek göl durumundadır⁸⁵.

Afyonkarahisar ili jeotermal kaynaklar açısından zengindir. Bu kaynaklara sağlık bulmak ve dinlenmek amacıyla gelen misafirlerin gezip görebilecekleri yerlerden biri olması nedeniyle parka yaptıkları ziyaretler turist sayısını artırmaktadır.

4. Arazi Mülkiyeti

Başkomutan Tarihi Milli Parkı, 42,183 hektarlık alanı kaplamaktadır. Bu alanın 10,580 hektarı orman arazisi, geriye kalan 31,603 hektarının mülkiyeti ise Hazine ve Özel Mülkiyete konu alanlar teşkil etmektedir.

Bunun 19666,50 hektarı Afyonkarahisar, 19838,50 hektarı ise Kütahya ili sınırları içerisinde kalmaktadır.

5. Flora ve Fauna

Akdeniz, Avrupa-Sibirya ve İran-Turan fitocoğrafik bölgelerin özelliklerini taşıyan Başkomutan Tarihi Milli Parkı florası 73 familya, 310 cins ve 667 türden oluşmaktadır. Bu türlerin coğrafi yayılışlarına göre 190'ı Akdeniz, Avrupa-Sibirya ve İran-Turan ana bitki coğrafyası bölgesinde de yaygın olduğu görülmüştür. 190 türden 73'ü Akdeniz, 61'i Avrupa-Sibirya, 56'sı ise İran-Turan bölgelerine aittir. Yurdumuz için endemik türlerden 18'i Milli Park alanı ve yakın çevresi için endemiktir. Bu endemik türler ile Milli Park sınırları içerisinde bitki türlerinden bazıları şunlardır;

Havacıva otu, Geven, Sabunotu, Şeytan Teresi, Sığır Kuyruğu, Karaçam, Sarıçam, Porsuk, Katran Ardıcı, Kokar Ardıç, Ova Akça Ağacı, Tatarakça Ağaç, Defne Yapraklı Laden, Kayın, Saçlı Meşe, Tüylü Meşe, Kestane, Melengiç Derici Sumağı, Kara Gürgen, Adi Fındık, Titrek Kavak, Ihlamur, Armut, Ahlat, Yaban Gülü, Kuşburnu, Böğürtlen, Yabani Üvez, Üvez, Dağ Muşmulası, Alıç, Yavşan, Sarı çiçekli Yasemin, vb...

Flora için ortaya çıkan şartlar faunanın da gelişmesine imkân sağlamıştır. Faunayı meydana getiren birçok memeli ve kuş türünden söz etmek mümkündür. Milli Park sınırlarında bulunan memelilerden ve kuşlardan bazıları şunlardır;

⁸⁵ Başkomutan Tarihi Milli Parkı uzun vadeli gelişim planı, 1987,s.33.

Memeliler; Gelincik, Tarla Sincabı, Kurt, Tilki, Porsuk, Kaya Sansarı, Alaca Sansar, Tavşan, Kirpi, Yaban Domuzu, Kokarca'dır.

Kuşlar; Leylek, Büyük Atmaca, Kızıl Şahin, Kara Kartalı, Kerkenez, Doğan, Keklik, Çil, Kızkuşu, Kaya Güvercini, Tahtalı Güvercin, Kumru, Üveyik, Tepeli Guguk, Guguk, Puhu, Cüce Baykuş, Kukumav, Kara Soğan, Arı Kuşu, Gök Kuzgun, İbibik, Kulaklı Tarla Kuşu, Tarla Kuşları, Tepeli Toygar ve Kırlangıçlar, vb...⁸⁶

6. Ulaşım

Başkomutan Tarihi Milli Parkı İzmir- Ankara Devlet Karayolu ile İstanbul-Antalya Devlet Karayolu'nun kesiştiği noktada yer almaktadır. Tarihi Milli Park'ın önemli ulaşım güzergâhlarının kesiştiği noktada yer alması karayolu ile ulaşılabilirliğini en üst düzeye çıkarmıştır. Ankara'yı İzmir'e bağlayan E96 Karayolu, Milli park alanını hemen hemen baştan sona kat ederken Antalya'yı Ankara, İstanbul başta olmak üzere birçok kente bağlayan D650 Karayolu Park alanının Kocatepe bölümünü iki parçaya bölmektedir. Dumlupınar yerleşmesini Kütahya üzerinden ülke ulaşım sistemine bağlayan D615 Karayolu yine Milli Park sınırları içerisinde birçok il yolu ile köy yolu bulunmaktadır.

Tarihi Milli Park alanına ulaşım demiryolu ile de sağlanabilmektedir. Ankara-Afyon-Denizli ulaşımını sağlayan demiryolu güzergâhı park sınırları içerisinde geçmektedir.⁸⁷

Aşağıdaki tabloda parkın önemli merkezlere uzaklığı yaklaşık olarak belirtilmiştir. Bunun nedeni ise parkın çeşitli bölümlerinin farklı alanlarda yer almasıdır.

⁸⁶ Başkomutan Tarihi Milli Parkı uzun vadeli gelişim planı, 1987,s.65.

⁸⁷ Başkomutan Tarihi Milli Parkı Analitik Etüd Raporu 2005, s.29.

Merkezler	Mesafe (Km)
Afyonkarahisar	15
Ankara	257
İzmir	323
Antalya	288
Adana	573
İstanbul	456
Trabzon	1022
Gaziantep	782
Muğla	367

Tablo 1. : Tarihi Milli Parkın Bazı Önemli Merkezlerle Yaklaşık Uzaklığı

Kaynak : Karayolları Genel Müdürlüğü

7. Parkın Bölümleri

Başkomutan Tarihi Milli Parkı iki bölümden oluşmaktadır. Bu bölümlerden biri Afyonkarahisar, diğeri ise Kütahya il sınırları içerisinde yer almaktadır.

Milli park sınırları içerisinde 10 adet anıt ve şehitlik, 1 adet tanıtım parkı ve 2 adet müze bulunmaktadır. Bu anıt ve şehitliklerin 4 tanesi ile tanıtım parkı ve 1 müze Afyonkarahisar ili sınırları içerisinde yer alıp diğerleri ise Kütahya sınırları dâhilindedir. Afyonkarahisar ve Kütahya ili sınırlarında bulunan Anıt, Şehitlik ve tesisler;

Kocatepe Anıtı ve Kitabesi: Kocatepe Anadolu'nun ve Türk Ulusunun kurtuluşunu sağlayan, bağımsız Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna zemin hazırlayan, Büyük Taarruz'un 26 Ağustos 1922 tarihinde Başkomutan Mustafa Kemal tarafından başlatıldığı, sevk ve idare edildiği yerdir. Mustafa Kemal ve arkadaşları, 25 Ağustos 1922 akşamı Kocatepe'ye gelerek 26 Ağustos sabahı Büyük Taarruz'u başlatmışlardır. Mustafa Kemal 27 Ağustos 1922 öğle üzeri de Kocatepe'den ayrılmıştır.

Kocatepe bulunduğu yer itibariyle Afyon ve Sincanlı ovasına hakim bir tepedir. Rakımı 1874 metredir.

Fotoğraf 2 : Kocatepe Anıtı ve Kitabesi

Kocatepe ye, 1953 yılında Milli Savunma Bakanlığı'nca kesme taştan anıt yapılmış ve üzerine çiçek kabartmalı mermer yazıt konulmuştur. 1993 yılına gelindiğinde ise Kültür Bakanlığı tarafından anıt ve çevre düzenlemesi yapılarak ziyarete açılmıştır. Kocatepe Anıtı 4 ton ağırlığında bronzdan yapılmış olup Anıt Kaidesi ile beraber 7,50 metre yüksekliğindedir.

Afyonkarahisar ili merkez ilçesine bağlı Büyük Kalecik kasabası sınırları içinde ve Kocatepe'de bulunmaktadır. Yolu asfalt olup kar yoğunluğu nedeniyle kış mevsiminde yolu kapalıdır. Büyük Kalecik kasabasından 8 km. daha ileride olup Afyonkarahisar'a 20 km. uzaklıktadır⁸⁸.

Ülkemizin her yerinde 30 ağustos günü kutlanan Zafer Haftası törenleri, Afyonkarahisar'da, 26 ağustos günü burada yapılan ilk tören ile başlayarak 5 gün süre ile kutlanmaktadır⁸⁹.

Yzb. Agâh Efendi Şehitliği: Büyük Taarruz'un 2. günü Kurtkaya Tepesi'ndeki mücadelede şehit düşen Bölük Komutanı Bayburtlu Ziver Bey oğlu Yüzbaşı Agah Efendi ve Sinoplu Üsteğmen Feyzullah Efendi ile 100 Mehmetçik adına yapılan bu

⁸⁸ Başkomutan Tarihi Milli Parkı Müzesi, Arşiv Bilgileri

⁸⁹ Başkomutan Tarihi Milli Parkı Müzesi, Arşiv Bilgileri

şehitlik, ilk olarak 26 Ağustos 1972 yılında Milli Savunma Bakanlığı tarafından inşa edilmiştir. 1993 yılında da Kültür Bakanlığı'nın yapmış olduğu çalışmalarla (Şehitlerin kabirleri, 1 Anıt, tören alanları, geçiş yolları, Agah ve Hulusi Efendilerin mezarlarının üzerlerini kemerli bir Selçuklu Mimarisi bir kubbe ile kapatma) yüksek maneviyatına uygun hizmetler verilmeye çalışılmıştır. Yine bu dönem çalışmaları içerisinde yoldan geçenlerin yararlanmaları amacıyla yola bakan duvarı önüne bir çeşmede yaptırılmıştır. Şehitlik, Afyonkarahisar merkez ilçesine bağlı Büyük Kalecik Kasabası'nda olup, şehir merkezine 12 Km. uzaklıktadır.

Yüzbaşı Ağâh Efendi Şehitliğinin çevre düzenlemesi ve bakım-onarımı Afyonkarahisar Çevre ve Orman İl Müdürlüğü tarafınca yapılmaktadır.

Şehitliğin girişinde sol tarafta yüksek bir mermer kaide üzerinde bronzdan yapılmış sol elindeki süngüsünü ileriye doğru uzatan Mehmetçik heykeli vardır.

Mehmetçiğin ayakları arasında yerde düşman askerleri yatmaktadır.

Büyük Taarruz Şehitliği ve Mustafa Kemal Atatürk Anıtı:

Başkomutan Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın, 26 Ağustos 1922 Kocatepe'de Büyük Taarruz Harekât emrini vermesiyle birlikte, 26–27–28 ve 29 Ağustos 1922'de şehit düşen 275 subay ve 2150 Mehmetçik toplam 2425 şehit anısına yapılan, sembolik bir şehitliktir. 500 şehidin mezar taşları vardır.

Fotoğraf 3 : Büyük Taarruz Şehitliği ve Mustafa Kemal Atatürk Anıtı

Şehitlik girişinde ön kısımda şadırvan ve namazgâh vardır. Şehitlik duvarları beyaz Ayazın taşından yapılmıştır ve şehitliğe girişte 8 m. Yükseklikte geleneksel mimari tarzda kemerli kapı vardır. Şehit mezarlarının bulunduğu bölüm ve arka kısmında kaidesi ile beraber 18m. yükseklikte Başkomutan Mustafa Kemal Anıtı yer almaktadır. Anıt kaidesinin üç yüzüne Büyük Taarruza katılan bütün komutanların ve birliklerin adları mermer bloklara yazılmıştır.

Fotoğraf 4 : Büyük Taarruz Şehitliği ve Mustafa Kemal Atatürk Anıtı

Geriye kalan üç yüzünde ise Başkomutan Mustafa Kemal Paşa'nın emri ve direktifleri yazılıdır Anıtın iki yanında 45'er m².lik iki adet rölyef bulunmaktadır⁹⁰

Çevre düzenlemesi Doğa Koruma ve Milli Parklar Şube Müdürlüğü tarafından yapılmaktadır.

Şehitlik, Afyonkarahisar'a 17 km. mesafede, Afyon-Antalya-İzmir karayolu kavşağının hemen güney tarafında, Sincanlı ovasına hakim bir tepe olan Işık (Sarıköz) tepe üzerinde bulunmaktadır. Yoldan, Ege ve Akdeniz'e gidip gelirken görülecek şekilde inşa edilmiştir”

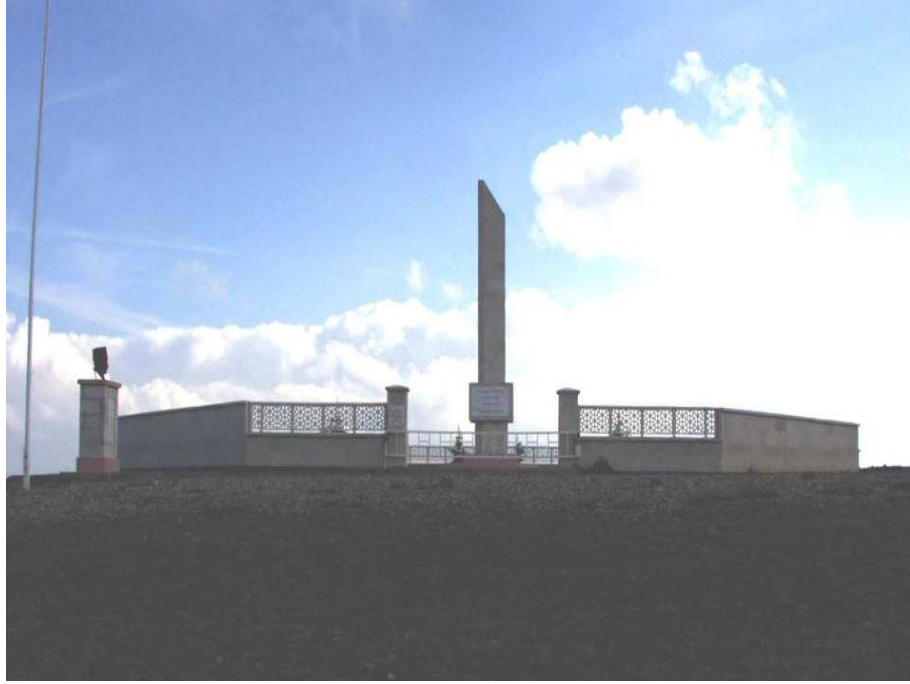
⁹⁰ Başkomutan Tarihi Milli Parkı Müzesi, Arşiv Bilgileri

26 Ağustos Tanıtım Parkı: Milli Parkın ilanından sonra Milli Mücadele'nin neslimize ve bizden sonraki nesillere aktarılması amacıyla İzmir-Antalya yol kavşağına 8 ha. Saha üzerine tesis edilmiştir. “1600 kişi/gün kapasiteli günübirlik alanın alt yapısı tamamlanmıştır.” Parkın arazi yapısı bitki yetiştirmeye elverişli olmadığı için yapılan toprak transferi ve dinamitle fidan çukuru açma çabalarıyla bitki yetiştirilmiştir. Parkta 80–90 tür arasında bitki mevcut durumdadır.

Fotoğraf 5 : 26 Ağustos Tanıtım Parkı

Albay Reşat Çiğiltepe Şehitliği: Afyonkarahisar'ın güneybatısında yer alan, 1591 rakımlı Çiğiltepe üzerinde, 27 Ağustos 1922 günü Başkomutan Gazi Mustafa Kemal Atatürk'e verdiği sözü yerine getirememenin üzüntüsü sonucu intihar eden 57. Tümen Komutanı Miralay Reşat Bey ve o çevrede şehit düşenlerin anısına yaptırılmış olup, 22.06.1996 tarihinde ziyarete açılmıştır⁹¹.

Fotoğraf 6: Albay Reşat Çiğiltepe Şehitliği

Şehitlik, girişte bronzdan yapılmış Alb. Reşat Çiğiltepe büstü, kitabesi ve kaidesi, şehitlik ortasında çekilmiş bir kılıcı andıran dikili taş ve kitabeleri ile mermerden yapılmış şehit mezarlarından oluşmaktadır.

Afyonkarahisar Sinanpaşa ilçesi sınırları içinde bulunur. Sinanpaşa ilçesinin güneydoğusunda bulunan Çiğiltepe üzerindedir ve Sinanpaşa ilçesine 18 km. mesafededir.

⁹¹ Başkomutan Tarihi Milli Parkı Müzesi, Arşiv Bilgileri

Zafer Müzesi: Şu anda Afyonkarahisar ili merkezinde Vilayet Binası ile Belediye Binası'nın arasında Cumhuriyet Meydanı'nda yer alan Zafer Müzesi, 1913-1915 yılları arasında Ermeni ustaları tarafından, ilimizin ilk belediye binası olarak yapılmıştır. Bina 370 m² alan üzerinde 2 katlı, kagir olarak yapılmış olup, savaş yılları hariç yeni belediye binası yapılana kadar belediye binası olarak kullanılmıştır. Daha sonra ise Doğumevi, P.T.T. Baş Müdürlüğü ve Emniyet Müdürlüğü tarafından kullanılmıştır.

Fotoğraf 7: Zafer Müzesi

Zafer Müzesi Afyonkarahisar tarihinde ve Türkiye Cumhuriyeti tarihinde ayrı bir yere ve öneme sahiptir. Anadolu'nun işgal edildiği yıllarda İngiliz, Fransız ve İtalyan işgal kuvvetlerinin komutanlarına, ayrı zamanlarda karargâh olmuştur⁹².

27 Ağustos 1922 saat 17.30'da Afyonkarahisar'ın alınmasının ardından Mustafa Kemal Kocatepe'den inerek bu binaya gelmiştir. Bu tarihten itibaren de bu bina Batı Cephesi'nin karargâhı olarak ilan edilmiştir. Başkomutanımız Mustafa Kemal, Genel Kurmay Başkanı Mareşal Fevzi Çakmak ve Garp (Batı) Cephesi Komutanı İsmet İnönü

⁹² Başkomutan Tarihi Milli Parkı Müzesi, Arşiv Bilgileri

kendilerine ayrılan ayrı odalarda bu binada kalmışlardır. Bu bina, 30 Ağustos 1922 Başkomutan Meydan Muharebesinin planlarının yapıldığı ve taarruz emrinin verildiği binadır. Yine Afyon Merkez Komutanı Fahrettin Altay Paşa tarafından Karargâh olarak da kullanılmıştır.

Fotoğraf 8: Zafer Müzesi

Tarım ve Orman Bakanlığı'nın 20.08.1981 tarihli ve Milli Parklar ve Avcılık Genel Müdürlüğü'nün 582 sayılı yazısı üzerine; Bakanlar Kurulu'nun 31. 08. 1981 tarih ve 8/ 3580 sayılı kararı ile tescil edilen Başkomutan tarihi Milli Parkı'na tahsisi yapılan bina, 1994 yılında Zafer Müzesi olarak ziyarete açılmıştır.

Zafertepe Anıtı: 30 Ağustos Zaferi'nin sembolüdür. Atatürk'ün 30 Ağustos 1922 günü Dumlupınar Meydan Muharebesi'ni sevk ve idare ettiği yerdir.

Zafertepe'de yer alır ve rakımı 1181 metre'dir.

Zafertepe Anıtı'nın, 1964 yılında 220 sayılı yasa ile inşaatına başlanmıştır. 1968 yılında tamamlanarak ziyarete açılmıştır. Anıt; taş kaplamalı üçgen bloklardan oluşmakta olup 2000 m² alan üzerinde tesis edilmiştir.

Anıtın hemen alt tarafında, Afyon ve Kütahya illerinin 30 Ağustos Zafer Bayramı törenlerini ortak olarak kutladıkları tören alanı, müze, gazino, su deposu, çeşmeler, merasim alanı ve tribünler ile muhafız kıtası için lüzumlu tesisler, otopark ve çeşitli binalar bulunur. Anıt ve çevresi toplam 320.000 m² alan üzerine kurulmuştur⁹³.

“Zafer anıtı Zafertepe Çalköy kasabasına 3 km. mesafede olup, kasabanın güneyinde Zafertepe Çalköy-Afyon karayolu kenarındadır”

Fotoğraf 9: Zafertepe Anıtı

⁹³ Başkomutan Tarihi Milli Parkı Müzesi, Arşiv Bilgileri

Şehit Sancaktar Mehmetçik Anıtı: Mimar Hikmet ve Taşçı İbrahim tarafından yapılan bu anıtın temeli,1924 yılında Atatürk tarafından Zafertepe’de atılmış ve 1927 yılında törenle açılmıştır. 1964 yılında 220 sayılı yasa ile Zafertepe, yeni Zafer Abidesi’nin yapılmasıyla kaldırılmıştır.

Yeniden Yapılışı: Üst makamlardan alınan izin ile 1979’da gerçek yeri olan Berberçamtepe üzerinde yeniden inşaatına başlanan abide, 30 Ağustos 1979’da ziyarete açılmıştır.

Anıt Çalköy-Dumlupınar asfaltının ikinci km.sinden sola ayrılan 600 m.lik yol ile ulaşılır. Anıt Çalköy’e 2.5 km.,Dumlupınar’a 15 km. mesafededir.

Fotoğraf 10: Şehit Sancaktar Mehmetçik Anıtı

Yzb. Şekip Efendi Şehitliği: 1972 yılında 29 Ağustos 1922 Muharebesinde, yunanlılara hücum edilen Türk süvari kolordusundan şehit düşen Harputlu Yüzbaşı Şekip Efendi ve arkadaşları adına inşa edilmiştir. Dumlupınar-Kütahya karayolunun 12. kilometresinde bulunan Zafertepe Çalköy kasabasında bulunur. 2002 yılında çevre düzenlemesi yapılmıştır⁹⁴.

ÜçTepeler (Aslıhanlar) Şehitliği: 30 Ağustos 1922 Başkomutan Meydan Muharebesinde, Büyük Aslıhanlar köyü içinde şehit düşen Elazığlı Binbaşı Hacı Ömeroğlu Yusuf Ziya, Diyarbakırlı Üsteğmen Mehmetoğlu Ahmet, Urfalı teğmen Halil, İbrahimioğlu Mustafa Hilmi ile beraber 42 Mehmetçik adına 1995 yılında Kültür Bakanlığı tarafından yapılmıştır. Anıtın bakım ve onarımı müdürlüğümüzce yapılmaktadır.

Dumlupınar-Kütahya karayoluna 3 kilometre mesafede bulunan Büyük Aslıhanlar Köyü içinde bulunmaktadır⁹⁵.

Fotoğraf 11: ÜçTepeler (Aslıhanlar) Şehitliği

⁹⁴ Başkomutan Tarihi Milli Parkı Müzesi, Arşiv Bilgileri

⁹⁵ Başkomutan Tarihi Milli Parkı Müzesi, Arşiv Bilgileri

Dumlupınar Anıtı: Başkomutan Meydan Muharebesinde, Başkomutan Mustafa Kemal Paşa'nın, ordularına "Ordular ilk hedefiniz Akdeniz'dir, ileri!" emrini verdiği karargâh yerinde, Yüksek Mimar Mühendis Doğan Tekeli ve heykeltıraş Yavuz Görey'e ait anıtın temeli 30 Ağustos 1964 yılında atılmış, 26 Ağustos 1972 günü ziyarete açılmıştır. Atatürk heykelinin yüksekliği 4m., beton fon yüksekliği 12m'dir. Beton fon yıldırım şerefelerini göstermekte olup, Meydan Muharebesini sembolize etmektedir. Dumlupınar ilçe merkezindedir⁹⁶.

Fotoğraf 12: Dumlupınar Anıtı

⁹⁶ Başkomutan Tarihi Milli Parkı Müzesi, Arşiv Bilgileri

Dumlupınar Şehitliği: Kurtuluş Savaşında şehit düşen 137.500 Mehmetçik anısına, 1992 yılında Kültür Bakanlığı tarafından, Cafergazi tepesi üzeri ve bitişiğine yaptırılmıştır.

Dumlupınar Şehitliğinin girişinden itibaren;

Büfe, Şadırvan, Namazgâh

Atatürk, İnönü ve Fevzi Çakmak üçlü Anıtı

Tepe`de Mehmetçik Anıtı

Baba-Oğul Anıtı

Milis Anıtı, 500 kişilik şehit mezarları ve kitabeler bulunmaktadır.

Dumlupınar - İzmir karayolunun 2. kilometresinde bulunur. 2001 ve 2002 yıllarında kapsamlı bir şekilde onarım ve çevre düzenlemesi yapılmıştır.

Fotoğraf 13: Baba-Oğul Anıtı

Dumlupınar Müzesi: Dumlupınar ilçe merkezinde yer almaktadır. İnşaatına 1990 yılında başlanmış, 1996 yılının sonunda bitirilmiş olan müzemiz iki katlı, betonarme karkas olup, dıştan dışa 23.80x19.15 ebatlı, 455m2 oturum, 45m2=910m2 kullanım alanına sahiptir.

Müzeden bilgilendirme, tanıtım ve kültür hizmetleri yanında Milli Park Mühendisliğinin idari hizmetlerinin yürütülmesinde de faydalanılmaktadır⁹⁷.

Kurtuluş Savaşımızın ve onun kahramanlarının mevcut ve gelecek nesillere aktarılmasına, öğretilmesine vesile olacak müzemizin, personel, demirbaş ve yatay-düşey sergi elemanları eksikliklerinin giderilmesi ile hizmet ve tanıtımda arzulanan yerini alacaktır.

Müze binası Milli Parklar ve Av-Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü tarafından yaptırılmıştır. Müzede Kurtuluş Savaşı'nda kullanılan silah ve onlara ait malzemeler sergilenmektedir⁹⁸.

Fotoğraf 14: Dumlupınar Müzesi

⁹⁷ Başkomutan Tarihi Milli Parkı Müzesi, Arşiv Bilgileri

⁹⁸ Başkomutan Tarihi Milli Parkı Müzesi, Arşiv Bilgileri

B) SAVAŞIN TURİZM ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Modern bir güvenlik konusu olan savaş, uzun dönemli sonuçları ve derin sosyal etkileri nedeni ile suç ve terörizmden ayrılır⁹⁹. Maddi ve manevi kayıplarla milyonlarca insanın ölümüne neden olan savaşlar, turizm faaliyetlerini olumlu ya da olumsuz yönde etkilemektedir. Savaşların turizm üzerindeki etkiler sürecini savaş öncesi dönem, savaş sürecindeki dönem ve savaş sonrası dönem olmak üzere üç safhada ele almak gerekir. Savaş öncesi dönem turizmi olumsuz etkilemektedir. Hatta savaş çıkacağı söylentileri bile turizm sektörünün zarara uğraması için yeterlidir. Nitekim ülkemiz buna örnek teşkil edebilecek bir durumla yakın geçmişimizde karşı karşıya kalmıştır. A. B. D.'nin Kuzey Irak Operasyonu, öncesinde yapılan rezervasyonların iptaline sebep olmuştur. Bu pencereden bakıldığında savaşın insanlar üzerindeki korkutucu ve olumsuz etkilerinin turizme yansıdığı bir gerçektir. Çünkü hafızalarda canlanan savaş manzaraları insanları ürkütür. Yakılan, yıkılan yerler, ölen masum insanlar, ölenlerin yakınlarının feryatları ve yağmalanan şehirler... Bu tablolara rağmen, insanlar üzerindeki olumsuz etkilerine rağmen savaş uygarlık gelişim sürecinde hep olmuştur. Günümüzde de varlığını ara ara hatırlatmaktadır. Savaş süreci ise özellikle savaş taraf olan toplumları daha fazla etkilemektedir. Yakınlarını kaybetme korkusu, ölüm korkusu bu etkinin başlıca nedenleri arasındadır. Ama bunun dışında herhangi bir yerde çıkan savaş tüm insanlığı da olumsuz etkilemektedir. Savaşa dâhil olma düşüncesi, savaş görüntüleri ve haberler insanların psikolojilerinin bozulmasına neden olabilmektedir. Savaş öncesi ve savaş süreci dönemlerinin olumsuz etkilerine karşın savaş sonrası dönem eğer değerlendirilebilirse turizmi olumlu yönde etkilemektedir. Çünkü savaşlar yeni turistik değer ve kaynakların doğmasına neden olmaktadır. Bu durumun farkında olan devletler bu fırsatları değerlendirerek bu alanların turizme açılımını sağlamıştır.

Böylelikle savaşa katılan askerler, aileleri, tarih ve askeri tarihe meraklı turistlerin ilgilerine cevap verilmeye başlanmıştır. Nitekim geçmişle, ölümle, zafer ve yenilgiyle, dostluk ve düşmanlıkla yüzleşmek isteyen insanlar, için bu alanlar en uygun mekânlar haline gelmiştir. Kültürel mirasın önemli parçalarından birini oluşturan savaşların geçtiği alanların koruma statüsüne alarak savaş turizmi için ilk adım

⁹⁹ ALAEDDİNOĞLU Faruk, ALİAĞAOĞLU Alpaslan, “ Savaş Alanları Turizmine Tipik Bir Örnek: Büyük Taarruz ve Başkomutan Tarihi Milli Parkı”, Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi, Sayı.2, s.215-226

atılmalıdır. Bunun için en çok uygulanan ulusal park koruma alanıdır. Bu alanların önemi tarihsel değerleridir. Doğal çekicilikleri açısından diğer ulusal parklarla benzerlik göstermelerine rağmen bu mekânlardaki tarihsel değerlerin benzeri yoktur. Çünkü her savaş tarafları, sebepleri ve sonuçlarıyla tektir. Savaş turizmi açısından merak uyandıran öğeler, savaş karargâh mevkileri, siperler, kaleler, silahlar, surlar ve ordugâhlardır. Geçmiş çağlarda yapılan savaşlara ait kalıntılar ve değerler daha sonraki uygarlıklar tarafından ortadan kaldırılmıştır. Bunlara ulaşmak ancak arkeolojik kazılara bağlıdır. Bundan dolayı savaş turizmine açılmak için en uygun alanlar günümüze yakın savaşlara aittir¹⁰⁰. Günümüze yakın bu savaşlardan Bosna-Hersek, Vietnam, Çek Cumhuriyeti ve Hiroşima'yı saymak mümkündür.

Bosna-Hersek dendiğinde insan zihninde canlanan görüntüler büyük olasılıkla tanıdiktır. Bombalanan pazaryerleri, yanan köyler ve otobüsler dolusu mülteciler... Ancak tüm bu görüntülerin tarih olabilmesi için her iki cumhuriyetten yetkililer değişim sürecini başlatmışlardır. Bu süreçle beraber Yüksek Temsilcilik Ofisi ve Saraybosna Ekonomik Bölge Kalkınma Ajansı'nın desteği ile Bosna-Hersek'i Turizm Haritalarına Yerleştirme projesi başlatılmıştır¹⁰¹. Proje tarihsel dönemde yaşanan savaşın turizme aktarılması ve Bosna'nın doğal güzelliklerinin yansıtılması amaçlamaktadır. Farklı geçmişleriyle Bosna-Hersek, şehitlikleriyle savaşın anılarını taze tutmaya ve turistleri çekmeye devam etmektedir.

Savaş mirasıyla turistleri çeken bir başka ülke ise Vietnam. 3450 kilometrelik bir sahili, el değmemiş plajları, puslu, sık ormanlarla kaplı yüksek dağları ve abajura benzeyen şapkaları, pirinç ve kahve tarlalarında çalışan kadınlarıyla keşfedilmeyi bekleyen gizli bir hazine: Vietnam. Tarihin en kanlı savaşlarından biri olan Vietnam Savaşı aynı zamanda süper güç bir devletin, 17 milyon nüfusluk küçük ülkede bataklığa nasıl saplandığının da hikâyesi¹⁰². Bu savaş aynı zamanda ağır tabiat şartlarından iyi yararlanan bir gerilla taktığının, en mükemmel konvansiyonel silahlar karşısındaki zaferinin de göstergesi. Geçmişin acısını yüreğine gömen Vietnam'da 1965'te başlayıp 1973 yılına kadar süren savaşta Amerikan askerlerine karşı kamuflaj ve gerilla saldırıları için kullanılan Cu Chi Tünelleri en çok turist çeken yer haline gelmiştir. Bu da Vietnam'ın, savaşı nasıl turizme çevirdiğinin bir göstergesidir.

¹⁰⁰ DOĞANER, a.g.m., s.3-6

¹⁰¹ <http://www.setimes.com> 21/08/08

¹⁰² <http://aksiyon.com.tr> 21/08/08

Her türlü ihtiyaca cevap verecek şekilde hazırlanan bu tüneller savaş sırasında 10.000 Vietnamlıyı barındırma kapasitesindedir. Adeta bir yeraltı şehri olan bu tüneller 25 yılda tamamlanmış olup, uzunluğu 250 kilometreyi bulmaktadır. Özellikle Amerikalı turistlerin ilgi odağı olan bu tünellerin daha pek çok özelliğinden bahsetmek mümkündür. Ancak en önemlisi buraların ufak tefek Vietnamlılara göre yapılmasından dolayı Amerikalı askerlerin geçememiş olması olsa gerek¹⁰³. Yine savaşın geçtiği bölgelerde Vietnamlıların kullandığı bubi tuzakları çalışır durumda varlığını korumaktadır. Meraklıları içinde gerçek silahlarla kurşun başına bir dolar karşılığı bu bölgelerde atış yapma imkânı sağlanmaktadır¹⁰⁴. Vietnam bu tarzıyla kanlı geçmişini aydınlık bir geleceğe aktarma yolundadır.

Bir başka savaş turizmi faaliyeti ise Çek Cumhuriyeti’nde 2005 yılında gerçekleştirilmiştir. 2 Aralık 1805 yılında Napolyon’un en büyük zaferi olarak tarihe geçen Rus ve Avusturya ordularının mağlubiyeti, dünyanın dört bir yanından gelen tarihe meraklı 4000 kişi tarafından canlandırılmıştır¹⁰⁵.

Hafızalarda atom bombasıyla yok olan bir şehrin hikâyesiydi Hiroşima. Şimdi ise bir kentin yeniden var oluş simgesi. Felaketin üzerinden geçen 63 yılda Hiroşima, “Su Şehri” adına yakışır bir yeniden yapılanma öyküsünün mimarıdır. 6 Ağustos 1945, yerel saat itibari ile 08.15’te yaşanan felaketin ardından yetkililer yeniden yapılanma süreciyle Hiroşima’ya yeni yüz kazandırmak için çalışmalara başlamışlardır. 1949 yılında park düzenlemesi için yapılan yarışmayla Hiroşima Barış Hatırası müzesi ve Parkı ortaya çıkmıştır. Burası her yıl 6 Ağustosta binlerce insana kaybettikleri yakınlarını geleneksel törenlerle anmalarına ev sahipliği yapmaktadır¹⁰⁶. Bu hikâyesi ile Hiroşima savaş turizminin önemli bir değeri olarak karşımızdadır.

Son dönem yapılan çalışmalarla beraber ülkemizi de savaş alanlarını turizme açan ülkeler arasına almak gerekir. Yakın tarihi itibariyle de pek çok savaşa tanıklık eden ülkemiz, savaş turizmi açısından zengin değerlere sahiptir. Bu değerlerin faaliyete geçirilmesi için çalışmalara başlanılmıştır. “Konya ilinde gerçekleştirilmeye başlanan sanal hava eğitim sahası ve tatbikatları bu alandaki çalışmalara örnek teşkil eder. Oluşturulan sanal hava eğitim sahasında nisan-mayıs, haziran ve ekim aylarında olmak

¹⁰³ <http://aksiyon.com.tr> 21/08/08

¹⁰⁴ <http://tonguc.info> 21/08/08

¹⁰⁵ <http://radikal.com.tr> 21/08/08

¹⁰⁶ <http://arkitera.com> 21/08/08

üzere üç etapta tatbikatlar düzenlenecektir. Bu yeni gelişmeye şimdiden katılımın yüksek olduğu ifade edilmektedir”¹⁰⁷. Savaş turizmi açısından yaşanan bu gelişmeler insanları savaş alanlarına yönlendirmiştir. Bu alanlar arasında, inancın ve azmin kazandığı Çanakkale Savaşlarını, Kurtuluş Savaşını sonlandıran ve Türkiye Cumhuriyeti’nin temellerinin atıldığı Başkomutan Meydan Muharebesi’nin yapıldığı alanları sıralayabiliriz. Bu alanlar ulusal park statüsü ile koruma altına alınarak turizme açılmıştır.

Savaş alanlarının turizme açılmasıyla beraber, yakınlarında bulunan diğer tarihi ve kültürel varlıklara da ilgi artmıştır. Örneğin Başkomutan Tarihi Milli Parkı’nı ziyaret eden insanlar aynı zamanda Afyonkarahisar Kalesini, Gedik Ahmet Paşa Külliyesini ve Ulu Camii’ yi de görmek, şifa kaynağı olan kaplıcalardan (Ömer, Gecek, Gazlıgöl, Oruçoğlu vs.) faydalanmak istemektedirler.

Bu bağlamda Başkomutan Tarihi Milli Parkı, Afyonkarahisar’da turizmin gelişmesine katkı sağlamaktadır.

¹⁰⁷ <http://radikal.com.tr> 21/08/08

C) TABİAT VE KÜLTÜR VARLIKLARININ AFYONKARAHİSAR TURİZMİNDEKİ YERİ

Hitit İmparatoru II. Murşil tarafından M.Ö. 1350 yılında, 226 metre yüksekliğindeki trakit bir kaya üzerine yapıldığı sanılmaktadır. Askeri açıdan stratejik bir noktada bulunması sebebiyle tarihsel süreçte kalenin kontrolü pek çok kez el değiştirmiştir. Sırasıyla kaleye Hititler, Frigler, Lidyalılar, Persler, Pergamon Krallığı, Romalılar ve Bizanslılar egemen olmuştur. 1071 Malazgirt Savaşı ile beraber kalenin kontrolü Selçuklulara geçmiştir. Kale bu süreçte değişik adlarla anılmıştır. Hapanuva, Hisar-ı Devlet, Karahisar-ı Sahip ve Afyonkarahisar'dır. 3400 yıllık bir geçmişe sahip olan bu kale şimdi Karahisar kalesi olarak anılmaktadır. Kaleye 572 basamak merdivenle çıkılmaktadır. Kale Selçuklular döneminde yapılan Kız Kulesi, cami, saray, erzak ambarları, cephanelikler, su sarnıçları ve mahzenlerden oluşur. Karahisar kalesi, Türk mitolojisinde de ayrı bir öneme sahiptir¹⁰⁸. Battal Gazi'den H.Z. Ali'ye, Beyböğrek'ten Çavuşbaşı'na, Horoz Dede'ye kadar birçok efsane anlatılır. Anlatılan bu efsanelere ait izler günümüzde de varlığını korumaktadır. Burası hem yerli hem de yabancı turistlerin gözde mekânları arasındadır¹⁰⁹.

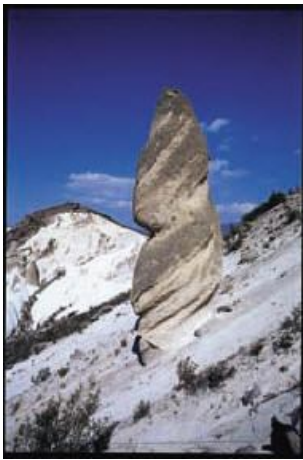
Fotoğraf 15: Afyonkarahisar Kalesi

¹⁰⁸ Afyonkarahisar Valiliği

¹⁰⁹ Afyonkarahisar Valiliği

Görülebilecek tabiat ve kültür varlıkları arasında Frig Vadisini de unutmamak gerekir. Tarihi M.Ö. 3000 yıllara kadar uzanan Afyonkarahisar'da çok sayıda höyük, hisar, manastır, mezar ve kaya yerleşimleri bulunmaktadır. Bunlar arasında turistik değeri en yüksek olanlar İhsaniye ilçesi, Aslantaş yöresinde yer alan Aslantaş ve Yılantaş Kaya mezarlarıdır. Yine İhsaniye ilçesi başta olmak üzere, İscehisar, Bayat ve Bolvadin'de bulunan peri bacaları da bu tarihi değerleri turistik anlamda desteklemektedir.

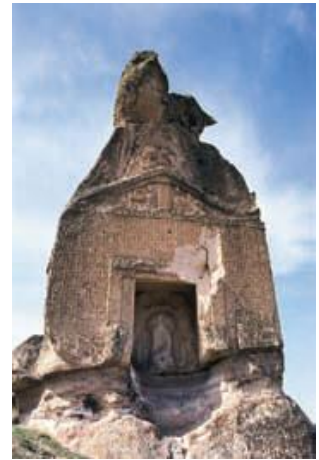
Frigler'in Anadolu'ya gelmelerinden binlerce yıl öncesinde, Çatalhöyük'te olduğu gibi Anadolu'da filizlenmiş ve yeşermiş, dünya uygarlıklarının gelişmesine ve söylenilenlerin aksine ilham kaynağı ve örnek olmuş uygarlıklar yer almıştır. Bu uygarlıklarla birlikte Anadolu'nun bereketini ifade edebilecek ve bereketle özdeş bir tanrıça olan Ana Tanrıça / Matar Kubile kültü oluşmuştur. Frigler ve diğer uygarlıklar da "bereket"in, yaşamın sürekliliği bakımından önemini bilincinde olarak bu kültü devam ettirmişlerdir. Yaşamın sürekliliği için önemli olan verimli topraklar ve savunmaya uygun dağlık bölgelerin varlığı Frigler'in Afyonkarahisar ili ve çevresinde yerleşmelerine ve siyasal egemenliklerini yitirdikleri dönemde bile bin yılı aşkın bir süre kültür geliştirmelerine uygun ortam oluşturmuştur. Bu döneme ait kültür varlıklarının büyük bir kısmı zaman içerisinde gerek doğal gerekse kendini bilmez kişilerin tahribatları sonucunda yok olmuş ya da zarar görmüşlerdir. Ancak halen çevremizde gördüğümüz Frig eserleri, kendilerinden önceki ve sonraki uygarlıkların oluşturdukları kültürel miraslar ile birlikte topraklarımız üzerinde güneş gibi parlamaya, Anadolu'nun kültür ocağı olduğunu tüm dünyaya haykırmaya devam etmektedirler.

Fotoğraf 16:
Burgulu Peri Bacası(Seydiler)

Fotoğraf 17:
Kapıkaya 1

Fotoğraf 18:
Aslankaya

Tarihi, Fatih Sultan Mehmet’e uzanan halk arasında “İmarek Camii” olarak bilinen, Gedik Ahmet Paşa Külliyesi, cami, hamam ve medreseden oluşmaktadır. Dönemine göre her şeyi ile en ince ayrıntısına kadar düşünülerek yapılan cami hala ziyaretçilerini kendisine hayran bırakmaktadır.

Fotoğraf 19: Gedik Ahmet Paşa (İmarek) Camii

Afyonkarahisar’ın en büyük camilerinden biri olan Ulu Cami, dikdörtgene yakın yamuk planlı olup, kırk sütun üzerine oturtulmuştur. Zamanımızda eski biçimi korunarak yeniden onarılan cami, ahşap mimarisi ve sırlı tuğlalı baklava dilimi tuğla mimarisiyle Selçuklu döneminin eşsiz örneklerinden biridir.

Afyonkarahisar, şifalı sular kaynağı, kaplıcanın başkentidir. Benzer ve farklı özellikleri ile pek çok sıcak su kaynağına ve tesislere sahiptir. Ömer, Gecek, Gazlıgöl bunlardan bazılarıdır. Bunların su sıcaklık değerleri ve sularının özellikleri aşağı yukarı aynıdır. Bu kaplıcaların sularının romatizmal hastalıklara, kadın hastalıklarına, eklem ağrılarına, deri hastalıklarına iyi geldiği gözlenmiştir. Yıl boyu konaklama imkânının olduğu bu kaplıcaların yatak kapasiteleri 200–280 arasındadır. Talepler üzerine özellikle Gazlıgöl’de özel teşebbüsün yapmış olduğu işletmeler ile kapasitesi daha da artmıştır. Ayrıca Ömer Termalin içinde yer aldığı jeotermal saha da, özel sektöre ait Termal Resort Oruçoğlu, İkbal Termal Otel, Hayat Termal İşletmeleri ve Korel Otel bulunmaktadır. Artan talep doğrultusunda tesis ve otel sayısında bir artış

gözenmektedir. Bu otellere son eklenen Anemon Otel olmuştur¹¹⁰. Böylece yatak kapasitesi yaklaşık 2500'e ulaşmıştır.

¹¹⁰ Afyonkarahisar Valiliği

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç olarak insanlar Başkomutan Tarihi Milli Parkını, savaş alanlarını, siperleri, savaşta kullanılan silahları, şehitlikleri ve anıtları merak duygusuyla ziyaret ediyorlar. Ayrıca parkın başlı başına bir tarih olması da tarihe meraklı turistlerin burayı ziyaret nedenleri arasında yer alır. Özellikle 26 Ağustos Tanıtım Parkı, pikniğe elverişli yapısı nedeniyle yaz aylarında daha çok ziyaretçiye ev sahipliği yapmaktadır. Afyonkarahisarın yolların kesiştiği noktada yer alması, bundan dolayı da ulaşımın kolay olması parkın ziyaretçi sayısını artırmaktadır. Yaklaşık olarak her yıl 45-50 bin yerli turist ile 500-600 yabancı turist buralara gelmektedir.

Başkomutan Meydan Muharebesi, Türk Milleti'nin dirilişinin, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun sembolüdür. “Büyük Taarruz ve Başkomutan Meydan Muharebesi'nin yoğun bir şekilde yaşandığı savaş alanları dünya tarihinde ender rastlanan bir savaşa tanıklık etmiştir. Muharebenin geçtiği bu alanlar, kullanılan silahlar, anıtlar ve şehitlikler, her yıl 45–50 bin yerli, 500–600 yabancı ziyaretçi çekmektedir. Kocatepe ve Dumlupınar'da gerçekleşen şeref, onur ve kahramanlıkla yâd edilecek bu zafer geçmişte ve bugün olduğu gibi gelecek nesillere de bir miras olarak aktarılacaktır. Bu mirasın doğru algılanabilmesi için yaşayan tarih düşüncesiyle hareket edilerek savaş günlerini yansıtacak çalışmalara ağırlık verilmelidir”¹¹¹.

Park, turizm potansiyeli açısından hak ettiği seviye de değildir. Bunun temelinde bir takım sebeplerin varlığı söz konusudur. Bunları şu şekilde ifade etmek mümkündür; “bu alanlardaki savaşa ait izler gerek doğanın gerekse de insanoğlunun ihmal ve yanlış kullanımı sonucu yok olma tehlikesi ile karşı karşıyadır. Bundan dolayı savaş alanları içinde yer alan ve günümüze kadar gelen siper ve diğer savaş gereçleri (düşman siperleri, teçhizat örnekleri, şehit kemikleri, tahkimat kalıntıları) koruma altına alınmalıdır”¹¹². Bunu takip eden süreçte dikkatler parkın tarihi ve turistik değerlerine çekilmelidir. Bunun için de yeterince tanıtımın yapılması, devlet büyüklerinin ziyareti ile dikkatlerin buraya çekilmesi, tatil döneminde de olsa çocukların aileleri ile beraber buraları ziyaret etmeleri sağlanmalıdır. 26–30 Ağustos kutlamaları yaz tatili dönemine denk gelse de okul dönemi içerisinde düzenlenebilecek tur ve ziyaretlerle parkın önemi vurgulanmalıdır.

¹¹¹ ALAEDDİNOĞLU Faruk, ALİAĞAOĞLU Alpaslan, a.g.m. ,s.216-220.

¹¹² ALAEDDİNOĞLU Faruk, ALİAĞAOĞLU Alpaslan, a.g.m. ,s.224.

“Parkın değerlerini daha cazip hale getirebilmek için savaş anlarına tanık olmak isteyen ziyaretçilere o günün şartlarına uygun askeri malzemeler giydirmek suretiyle, farklı deneyimler yaşamaları sağlanmalıdır”¹¹³.

Parkın bölümlerinin bulunduğu tepelere ve alanlara o dönemin şartlarını, askerlerin yaşan koşullarını (Kıyafetleri, yiyecek-içecekleri, kullandıkları silahlar vb.), insanın zihninde canlandırabileceği şekilde açık yada kapalı müzeler oluşturulmalıdır.

Savaş alanlarının başlıca işaretleri anıtlardır. Anıtlar savaşın değil, barışın temsilcisi olarak yapılırlar¹¹⁴. Tarihimize ve bu vatan için canlarını veren şehitlerimize saygısızlık etmeden, sadece tarihi yaşatmak adına Yunanlılar için bir anıt yapılarak, özellikle yunan turistlerin dikkatleri bu mekâna çekilebilir.

Afyonkarahisar, yolların birleştiği noktadadır. Geçmişiyse de tarihin birleştiği yerdedir. Uygarlıklar beşiğidir. Afyonkarahisar merkez ve ilçeleri kültür ve tabiat varlıkları ile doludur. Bu anlamda oldukça zengin bir mirasın sahibidir. Sahip olduğu bu miras değerlendirilerek turizm merkezi haline gelmesi sağlanabilir. Başkomutan Tarihi Milli Parkı da bu mirasın bir parçasıdır. “Afyonkarahisar Merkez, Bayat, Bolvadin, Emirdağ, İhsaniye ve İscehisar ilçelerindeki tarihi ve turistik değerlerle oluşturulabilecek bir tur programı hem parkın turist sayısını hem de genel itibari ile Afyonkarahisar’ın turizm potansiyelini yükseltecektir. Başkomutan Tarihi Milli Parkı’ndan başka Afyonkarahisar merkez ve ilçelerinde sayısı 190–200 arasında değişen kültür ve tabiat varlığı mevcuttur”¹¹⁵. Tamamını kapsayacak bir tur programı hazırlamak çok zor olabilir. Ancak merkez ve ilçeler olarak kısımlara ayrılarak turlar düzenlenerek tanıtım sağlanabilir.

Başlı başına kendisi bir tarih olan Afyon Kalesi, Gedik Ahmet Paşa Külliyesi ve Ulu Camii, kaplıcanın başkenti olarak anılmasını sağlayan Ömer, Gecek, Gazlıgöl Kaplıcaları, Oruçoğlu, İkbal, Korel ve Anemon Termal Otelleri ile Başkomutan Tarihi Milli Parkı’ndan oluşabilecek bir tur programı hem turizm gelirinin yükselmesine hem de turizmde Afyonkarahisar’ın lâyık olduğu yere çıkmasını sağlayacak bir proje olarak dikkate alınmalıdır. İklimin el verdiği ölçüde Kültür Turizm Müdürlüğü’nün destek ve onayı ile kaplıcaya gelen misafirler için Başkomutan Tarihi Milli Parkı’ na tur düzenlenerek tanıtımının daha iyi yapılması sağlanmalıdır.

¹¹³ ALAEDDİNOĞLU Faruk, ALİAĞAOĞLU Alpaslan, a.g.m. ,s.223-224.

¹¹⁴ DOĞANER, a.g.m., s.6

¹¹⁵ <http://www.frigvadis.org>. 21/08/08

Park son dönem de yapılmaya başlanılan çalışmalarla bölgenin ilgi odağı haline gelmeye başlıyor. Çevre ve Orman Bakanlığının desteği ile parkta bir takım çevre düzenlemeleri başlatılmış bulunmaktadır. Bir yıl içerisinde tamamlanması düşünülen gelişmeler arasında, dört dönüm üzerine oluşturulacak natürel park, Akören Gölü'nün yeniden canlandırılması ve ulusal çapta turnuva düzenlenebilecek tenis kortları yer almaktadır. Tarihimiz en büyük mirasımızdır. Bunun için Başkomutan Tarihi Milli Parkı'nın tarihine yakışır seviyeye ulaşabilmesi için başlayan bu projelerin devamı getirilmelidir. Böylelikle tarihimize sahip çıkmanın yanında Afyonkarahisar halkı için yeni iş imkânlar da ortaya çıkacaktır.

KAYNAKÇA

Afyonkarahisar İli Meteoroloji Müdürlüğü

Afyonkarahisar Valiliği

ALAEDDİNOĞLU Faruk, ALİAĞAOĞLU Alpaslan, “ Savaş Alanları Turizmine Tipik Bir Örnek: Büyük Taarruz ve Başkomutan Tarihi Milli Parkı”, Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi, Sayı.2.

AKAT, Ö. , 2000, Turizm İşletmeciliği, Ekin Kitap Evi, Bursa.

AKŞİN, S. , 2000, Editör Sina AKŞİN, Türkiye Tarihi, “Siyasal Tarih 1908-1923 ”, Cem Yayınevi, İstanbul.

ATALAY, İ. , 2001, Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya, Meta Basım, İzmir.

AYBARS, E. , 1987, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir.

BARUTÇUGİL, S.İ. ,1992, Turizm İşletmeciliği, Uludağ Üniversitesi Basım evi, Bursa. Başkomutan Tarihi Milli Parkı Analitik Etüd Raporu 2005.

Başkomutan Tarihi Milli Parkı Müzesi, Arşiv Bilgileri

Başkomutan Tarihi Milli Parkı uzun vadeli gelişim planı, 1987.

BAYER, M.Z. , 1992, Turizme Giriş, Küre Ajans, İstanbul.

DOĞANAY, H. , 2001, Türkiye Turizm Coğrafyası, Çizgi Kitabevi, Konya.

DOĞANER, S. 2001, Türkiye Turizm Coğrafyası, Çantay Kitabevi, İstanbul.

DOĞANER, S. “Savaş ve Turizm: Troya ve Gelibolu Savaş Alanları”, Türk Coğrafya Dergisi, Sayı.46.

EROĞLU, H. , 1982, Türk İnkılâp Tarihi, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.

EVLYAOĞLU, S. , 1996, Türkiye Turizm Coğrafyası Ve Türkiye Coğrafyasının Ana Hatları, Ankara.

Görsel Büyük Genel Kültür Ansiklopedisi, 1984:8511, C:14.

İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü

KAHRAMAN, N. TÜRKAY, O. , 2004, Turizm ve Çevre, Detay Yayıncılık, Ankara. Karayolları Genel Müdürlüğü

KORKMAZ, Z. , 2002, Nutuk 1919-1927, Atatürk Araştırma Merkezi.

KÖKSAL, A. , 1994, Türkiye Turizm Coğrafyası, Gazi Büro Kitabevi, Ankara.

ÖZGÜÇ, N.,1994, Turizm Coğrafyası, İstanbul Üni. İletişim Fakültesi.Basım Evi, İstanbul.

RIZAOĞLU, B., 2002, Turizm Davranışı, Detay Yayıncılık, Ankara.

SEATON, A.W., 1996, "From Thanatopsis To Thanatourism Guided By The Dark",
(Çev : Suna DOĞANER).

SEZGİN, O.M. Genel Turizm, Tutibay Yayınları, Ankara.

SMITH, V.L., LLOYD W.D., 1998 "War and Tourism: An American Ethnography",
(Çev : Suna DOĞANER).

TOSKAY, T. , 1978, Turizm, Turizm Olayına Genel Yaklaşım, Kalem Yayınları
Matbaası, İstanbul.

Türkeli Gazetesi

Zafer Müzesi Müdürlüğü

http://www.radikal.com.tr/yazici.php?haberno=171858&tarih=03/12/2005%yollayan_...
26.05.2008

http://www.radikal.com.tr/yazici.php?haberno=301128&tarih=23/02/2002%yollayan_s..
..26.05.2008

<http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/tr/features/setimes/articles/2003/03/030310-BETH-001> 21/08/08

<http://aksiyon.com.tr> 21/08/08

<http://tonguc.info> 21/08/08

<http://radikal.com.tr> 21/08/08

<http://arkitera.com> 21/08/08

<http://www.frigvadisi.org>. 21/08/08

<http://www.kultur.gov.tr> 05/03/08

<http://www.afyon-cevreorman.gov.tr> 17/04/08

<http://www.kgm.gov.tr> 17/04/08

<http://www.dmi.gov.tr> 17/04/08

<http://www.arsiv.nokta.com.tr>. 2006/10/13/dun112.html